

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

füzetek

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

“Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”

(Vörösmarty Mihály)

XI. évfolyam 122. szám

2007. április

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
- hívtatán és hívtatlanul - mindenkit szeretettel vár
a Budapest, V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti zeneterembe

Lapunk az interneten: www.mag-y-orm.axelero.hu honlapon olvasható

Elektronikus levélcímünk (E- mail): magyar.ormeny@axelero.hu - magyar.ormeny@t-online.hu

Az örmény liturgia megemlékezéseiből

“Az összes hívekről, férfiakról és asszonyokról, öregekről és fiatalokról és valamennyiükről, akik bármely korban szentségben hunytak el Krisztusban, történjék megemlékezés ebben a szent áldozatban, könyörögjünk.”

Bár az örmények nemzeti liturgiájában hangzik el a megemlékezés, az emberiség egyetemes, mindnyájan testvérek vagyunk. Az imádság is egyetemes, a mindenség Urához száll, aki méltat minket országára nagy irgalmassága szerint.

Dr. Sasvári László

Marillai Andrea

ELHALLGATOTT NÉPIRTÁS

A világ örményei minden évben megemlékeznek történelmük legnagyobb tragédiájáról, melynek következtében az örmény őslakosság szinte eltűnt Kelet-Törökország tartományából.

A XX. század első, legalább másfél millió áldozatot követelő szervezett népiirtását nem követte igazság- és jóvátétel, és abban is különbözik a másik szörnyűségtől, a holokausztól, hogy az elmúlt század eltörtölt, elhallgatott genocídiuma volt. *Dr. Dzsotjáné Krajcsir Piroska* történész, armenista kutatásai is a valóság megismerését segítik elő.

Egy nép eltűnik

Az örmény genocídium az a tömeggyilkosság, amelyet az Ottomán Birodalom követett el a területén élő örmény nép ellen. Bár a mindenkori török politika azóta is igyekszik elhallgatni, bagatellizálni vagy meghamisítani ami az örményekkel történt, a tények azt mutatják, hogy tudatosan irtották ki az Örményfennsíkon élő őshonos, mintegy kétmillió lakosság jelentős részét. A török kormány lényegében szisztematikus utóhadjáratot szervezett az örmény kisebbség ellen, melynek tagjait erőszakosan Anatóliába és Szíriába deportálták. A sivatagba hajtott emberek az éhségtől és a kiszáradástól elpusztultak, vagy olajjal leöntötték és felgyújtották őket az *Deir-ez-Zor* sivatag barlangjaiban. A nőkre és a gyerekekre erőszak és kínzás várt. 1923-ra Kisázsia és a történelmi Örményország teljes területén csak hírmondó maradt az örmény népből.

Miért?

Örményország tragédiájához hozzájárult, hogy a nagyhatalmak gazdasági érdekeik miatt támogatták a széthullásnak indult török birodalmat, másrészt az ifjútörök reformisták ezt a tarka országot egységes nemzetállammá akarták alakítani. A népirtás mögött álló ideológia a pán-turanizmus volt, mely egy kizárólag türk népességből álló, Anatóliától Közép-Ázsiáig nyúló új török birodalom megteremtését kívánta elérni. Az örmények, akik ősi területükön autonómiát és szabadságjogokat követeltek maguknak, fizikai akadályai voltak a "nagy török álm" megvalósulásának.

Bizonyítékok

A genocídium legértékesebb bizonyítékai az ifjútörök kormány vezetői által küldött kódolt titkos utasítások, táviratok, és fennmaradtak azok a dokumentumok is, amelyekkel a Törökországban élő nagykövetek, attasék, misszionáriusok és segélyszervezetek képviselői folyamatosan informálták kormányaikat az eseményekről. Az Antant-erők bevonulása után az ifjútörök kormány megbukott, vezetői 1918. november 30-án hajón szöktek meg Isztambulból.

1918. december 16-án rendelte el a török parlament az örmény népirtás ügyében a terhelő adatok összegyűjtését, valamint a gyanúsítottak letartóztatását. A per maga 1919. február 5-én kezdődött, és az utolsó ítéletet 1920. január 8-án olvasták fel, teljes anyaga a *Washingtoni Kongresszusi Könyvtárban* található. Akkor tanúvallomások alapján állapította meg az elnöklő *Musztafa Nazim pasa*, hogy az örmények elleni akcióknak nem volt lokális, háborús vagy büntető jellegük, hanem előre eltervezett népirtás eszközei voltak. Ennek a népirtásnak a felelőse a török kormány, és ezenkívül a vádlottak, több mint száz személy.

Hozzátehetjük, hogy ugyanúgy felelős a végrehajtó katonaság, a kurd szabadcsapatok, a börtönből szabadon engedett bűnöző elemek és a török polgári lakosság azon része, amely részt vett a bűncselekményekben. *Talaat, Enver, Dzsemal* és *Nazim* pasákat, a főbűnösöket halálbüntetésre, másokat 15 és 10 év fegyházra, valamint száműzetésre ítélték, ennek nagy részét azonban nem hajtották végre. A mostani török álláspont a történeteket nem hajlandó beismerni, az elítélt ifjútörököket pedig rehabilitálni akarja.

(*Folytatjuk*)

(Megjelent a Képmás családmagazin 2006. júliusi számában)

"Álnokság, hazugság ellen legbiztosabb fegyver az igazság. Ez a mi fegyverünk. Most már csak ember és anyagi áldozat kell a fegyver mögé."

Wass Albert: Kard és kasza

Kovács Bálint, az erdélyi örmények magyarországi ifjú kutatója tartott előadást a Fővárosi Örmény Klub február havi rendezvényén. Tudásával, széleskörű látásmódjával ismét elkápráztatta hallgatóit. Kovács Bálint előadásának írott változatát az alábbiakban közöljük.

Kovács Bálint

Az erdélyi örmények kulturális kapcsolatai a 17- 18. században

2. rész

Kevésbé volt sikeres *Minas Barun*, aki szintén misszionáriusként érkezett Erdélybe. Ő konstantinápolyi származású volt, *Galanus*, a konstantinápolyi örmény apostoli vikárius küldte *Cacciadurus Arachielhez*, aki ajánlólevelet írt róla a Propaganda Fide római kollégiumába való felvételre. Erdélyben az 1720-as években tartózkodott, majd Bécsbe került, ahol az Erzsébetvárosiak 1733-as kiváltságlevelét kieszközölte az udvarnál. Egyik levelében kifejezetten könyveket kért a Propaganda Fide-től. Ezen kötetek zömét Rómában a Propaganda Fide adta ki, ugyanis a missziókat ők látták el a szükséges könyvekkel.

A következő fontos szerepet játszó misszionárius *Stephano Stephanovics Roska*. 1670. augusztus 22-én

született Kameniec-Podolskiban, egy örmény gregoriánus pap fiaként. Oxendio ajánlásának eredményeképp *Vardan Hunanean* érsek 1691-ben Rómába, a Collegio Urbanoba küldte tanulni. 1729-ben Erdélybe küldte őt Tobia Augustionowicz lemergi érsek apostoli vizitációra. Roska ekkor magával hozott egy örmény kéziratot rituálét, amelyet az erdélyi örmények használatára kifejezetten Lembergben készítettek. A kézirat jelenleg a Vatikáni Könyvtár, *Codices Vaticani Armeni* kéziratok között található, amelyről eddig a tudományos közéletnek nem volt tudomása, 2004-es római kutatómunkám során figyeltem fel erre a hungarica vonatkozású kéziraatra 9 másikkal együtt. A kötet Tobia Augustionowicz lemergi örmény katolikus érsek 1728-ban keltezett levelével kezdődik, ebben megemlíti Stephano Stephanovics Roska tudományos tevékenységét a kézirat elkészítésére vonatkozóan. A rituáléban főleg az egyes szentségekre és szentelményekre vonatkozóan találhatóak szabályozások és előírások.

Szongott Kristóf szerint az erdélyi örmény nép 1732-ben kért engedélyt ahhoz, hogy kéziratot rituáléjukat Velencében kinyomtathassák. Véleményem szerint ez a rituálé a Roska által hozott rituáléval egyezik meg, amely által egy tökéletes modelljét látjuk a régiók közötti kulturális kapcsolatoknak.

Erdélyi útja során Roska plébániai társaságokat alapított, amelyek a 18. századi, 19. század eleji canonica visitatiókban is, mint jövedelemmel rendelkező társaságok szerepelnek. Ez az időszak nagyon kritikus volt az erdélyi örmény felekezet életében, így Roska a társulatok alapításával igyekezett a katolicizmuson keresztül történő összetartozás érzését erősíteni az örményekben. A kongregációk elnevezései nagy hasonlóságot mutatnak az ekkor Lembergben és Konstantinápolyban működő kongregációkkal, így ebben az esetben is egyfajta régiók közötti eszmetörténeti kapcsolatról beszélhetünk.

A 18. század második felében a kultúra közvetítése elsősorban erdélyi származású, Rómában tanult örmény papokon keresztül történt. Tehát már nem a régiókat járó, utazó misszionáriusok tevékenysége volt ekkor a meghatározó. Ez jelzi, hogy stabil egyházi szerkezete volt ekkor már a 18. században az erdélyi örmények egyházának. *Dániel Mihály* Erzsébetvárosban 1734-ben lett plébános, ő is járt Rómában, tevékenységének eredményeképp a Gergely-féle naptár teljesen alkalmazottá vált a településen, 1766-ban halt meg. Utóda *Karácsonyi János* Rómában a Propaganda Fide római kollégiumában tanult, 1766-tól a város plébánosa. Az ő idejében nagyszámban telepedtek le Csíkszépvízen gregoriánus örmények, akiket ő uniáltatott. Neki, valamint két utódának: *Patrubby Antalnak*, *Kabdebó Jánosnak* a possessor bejegyzése szerepel legtöbbször az erzsébetvárosi örmény könyvtár régi nyomtatványain, amelyek jelentős része külföldről, Rómából és más itáliai városokból érkezett. Nem vonhatjuk kétségbe tehát kultúraközvetítő szerepét, azonban ez az interregionalizmus helyett inkább egy sajátos, Róma-Erdély közötti közvetítő szerepet jelentett. Szamosújvár esetében *Korbuly Kelemen* tevékenysége érdemel említést, aki 1746-ban született, szintén Rómában tanult, 1791-ben szamosújvári főesperessé és tiszteletbeli kanonokká nevezték ki, illetve választották meg. 1810-ben halt meg.

A személyek mellett az örmény kultúrát közvetítő intézményeket is fontos kiemelni. Már többször szóltam a Sacra Congregatio de Propaganda Fide-ről, meg kell említeni a *Fratres Unitores* rendjét is, amely 13. századi domonkos alapítású rend. Az első rendházak Konstantinápolyban, Kaffában, perzsa és örmény területeken, például Erzurumban voltak, 1378-ban Lembergbe is eljutottak. Eszmetörténeti kontinuitást jelent, hogy azok a hibapontok, amelyek "Errores et abusus inter armenos vigentes" vagy "Errores et abusus ecclesiae armenae" címmel korszakunkban a 17. század végén, a 18. század elején nagyon is jelentős szerepet tölthettek be Erdélyben, valamint több uniált örmény közösség életében, azok innen a 14. századból erednek, a Fratres Unitores szellemi közegéből.

A mechitarista szerzetesrend bemutatása önálló tanulmányt igényel, csak annyit említenék közismert voltuk miatt, hogy az Erdéllyel eleinte kapcsolatot tartó velencei mechitaristáknak Khalkédónban és Konstantinápolyban volt rendházuk, a bécsi ágának pedig Pancaldi-ban, Smyrne-ban.

Végül a közvetítés "tárgyai" érdemelnek említést. Mindenekelőtt *Clemens Galanus* theatinus szerzetes munkássága, mint az újkori örmény uniós irodalom egyik nagy alakjának irodalmi megvalósítója fontos, kötetei rendszerint több példányban találhatóak meg az erzsébetvárosi, szamosújvári, gyergyószentmiklósi örmény könyvtárakban. Nem járt Erdélyben, de a vizsgált korszakban élt *Jacobus Villotte*, aki francia

származású jezsuitaként a 17. század végi - 18. század eleji örmény missziószervezés irodalmi programjának nagyformátumú alakja. Több helyen is megfordult, leveleiből - amelyeket Rómába küldött és fennmaradtak - kitűnik, hogy Konstantinápolyban és Erzurumban is tevékenykedett. Műveit a Propaganda Fide adta ki Rómában az 1710-es és 1720-as években. A rendtörténet 9 munkát tart számon tőle, amelyek közül több megtalálható az erdélyi örmény könyvtárakban, sok esetben duplum példányban.

Végül két eszmetörténeti folyamatot említettem meg, a kalendárium körüli bonyodalmakat, és az örmény szentkultusz erdélyi megjelenését. A témakörök átfogó jellege és terjedelmes volta azonban önálló tanulmányt és hosszú vizsgálatokat igényel.

Előadásomban igyekeztem átfogó, de közel sem teljes képet alkotni azokról a kapcsolódási lehetőségekről, amelyek valamilyen szinten összekötötték az Erdélybe letelepült örményeket a többi kultúrtörténeti régió örmény diaszpóráival. Külön felhívom a figyelmet arra, hogy az egyes közvetítő személyek, valamint az ázsiai területeken működő örmény misszionáriusok sok esetben ugyanabban a korban, ugyanabban a városban éltek, tehát a személyes ismeretséggel megszerzett ismereteket, benyomásokat is magukkal tudták hozni, nem csak a nyomtatott kiadványokat. Próbáltam egyben sajátos nézőpontból megközelíteni ezeket a folyamatokat, amelyek alapvető fontosságúak az erdélyi örmény könyvtárak művelődéstörténeti hátterének bemutatásához.

Pénzbírságra ítélték pénteken Lausanne-ban egy török politikust az örmény népirtás tagadásáért

Dogu Perinceket, a Török Dolgozók Pártja vezetőjét a svájci antirasszista törvény megsértése címén marasztalták el. Ezért 3000 svájci frank (kb 1860 euro) bírságot kell fizetnie, és - felfüggesztve - további 90 napos időszakra szóló pénzbírságra, ezen belül napi 100 svájci frank (62 euro) megfizetésre kötelezték. A politikus 2005 májusában, a mai Törökország megalakulását jelentő lausanne-i szerződés évfordulóján tartott megemlékezések során két beszédében is a nagyhatalmak által kitalált "nemzetközi hazugságnak" nevezte az első világháború idején történt örmény népirtást.

(MTI, Transindex, 2007. márc.12.)

Eredmények az Örmény kisebbségi választások második fordulóján

2007 március 4-én választottak az örmény kisebbségi elektorok fővárosi és országos képviselőket. A szavazások eredménye:

A Fővárosi Örmény Önkormányzat tagjai (9 fő):

1. Dr. Issekutz Sarolta	EÖGYKE
2. Heim Pál	EÖGYKE
3. Kátainé Szilvay Ingrid	EÖGYKE
4. Dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit	EÖGYKE
5. Wertán Kinga	EÖGYKE
6. Szárkiszján Ádámné	MÖSE
7. Szilágyi Jánosné	MÖSE
8. Dr. Serkisian Szeván	ARMENIA
9. Moldován Domokos	ARMENIA

A testület a március 19-i alakuló ülésén *dr. Issekutz Saroltát* választotta ismét elnöknek.

Az Országos Örmény Önkormányzat tagjai (25 fő):

1. Szongoth Gábor	14. Bezjian Antranik Lutfi
2. Zakariás Antal Dirán	15. Kazarjan Knar Aszaturovna
3. Fülei Balázs	16. Zárainé Gressai Éva Julianna
4. Ajvazov Jurij	17. Keller Ludmilla
5. Dr. Szuper Géza	18. Dr. Badaoui Bechara
6. Várady Mária	19. Nazarjan Hamlet
7. Wertán Zsoltné	20. Dr. Peltekian Aram Abrahamné
8. Zárugné Tancsin Katalin	21. Mátyus Szvetlana
9. Dávid Csaba	22. Halászné Oganeszjan Anyicska
10. Szárkiszján Ádám Papikovics	23. Gogescu László
11. Akopján Nikogosz	24. Dr. Serkisian Szeván
12. Dr. Dzsotján Gagik	25. Dr. Vurom Gábor
13. Balabianian Hartioun Mihran	

Az első 9 fő EÖGYKE képviselő, a második 9 fő MÖSE képviselő, és a következő 7 fő ARMENIA képviselő. Az Országos Örmény Önkormányzat testülete március 24-i alakuló ülésén *Szárkiszján Ádámot* választotta meg elnöknek.

Gazdovits Miklós

Az erdélyi örmények története ***3. rész***

Kezdjük a bizonyítást a karcsai rotundával. Említettük, hogy a karcsai rotunda 1527-től református templomként működik. A katolikus templomból református templommá alakítás annyit jelent, hogy feleljen meg Kálvin János parancsának, mely szerint: "Ki a templomokból a keresztény bálványokat!" Azaz a katolikusoktól átvett templomokból ki kellett tenni a szenteket vagy bibliai személyeket ábrázoló szobrokat, szentképeket, a falakról pedig eltüntetni a freskókat.

Talán mivel tudták, hogy nem szenteket ábrázolnak, vagy mert csodálatos módon megmenekültek, a karcsai templom falain megmaradtak olyan domborművek, amelyek az örmény hitélet legnépszerűbb hőseit ábrázolják. Ezek közül mi két domborművet említünk, mindkettő a déli pillérköz fejezetén látható: Két küzdő alak és két összefonódott nyakú hattyú. A két küzdő alak az örmény *Szaszuni Dávid* legenda IV. énekének második részében leírt, a lány nézőbe jött ifjú *Miher* és a fiatal harcosnak álcázott ifjú ara, *Gohár* birkózását ábrázolja. A dombormű világosan láttatja, a medvefejbe álcázott kontyos Gohárt, amint *Miher* szakállát tépve küszködik. Ugyanez a jelenet látható a bukaresti örmény kulturális és vallási központ homlokzatán lévő díszítő elemek között.

A két összefonódott nyakú hattyú az "Ah! Tamar!" legenda két vízbefúlt szerelmesét ábrázolja, miután holttestük hattyúvá változott, mint a férfi és nő közötti tiszta szerelem-, általánosítva pedig az emberek közötti igaz szeretet jelképe. Ezzel a két domborművel tudjuk bizonyítani, hogy a karcsai rotundát örmények építették örmény használatra. Mert elképzelhetetlen, hogy egy néptöredék a letelepedési helyén más nemzet hitregéből vett hősökkel vagy képekkel díszítse saját templomait.

A kiszombori rotunda római katolikus templom maradt, ezért falain megőrizték a freskókat. Ebből a templomból egy freskót szeretnék bemutatni: a diadalív két oldala mellett elhelyezkedő karéj boltozatán lévő freskó két remetét ábrázol: egyik, kereszttel a kezében, egy barlangban fekszik, a másik pedig mellette térdel. A Szent Gergely legendából tudjuk, hogy Gergely 325-ben a Szebuh-hegy barlangjában remetéskedett és itt halt meg. Teljesen ép holttestét évek múltán találták meg egy pünkösdi utáni 4. szombaton. A festmény éppen ezt a - majdnem minden mechitarista templom falain megtalálható - jelenetet ábrázolja. Ez a falfestmény díszíti az erzsébetvárosi mechitarista templomot is. (Ma római katolikus plébánia templomként használják.)

Mindezek után reméljük, senki sem kételkedik abban, hogy ezt a két templomot örmények építették,

örmények használatára.

Hogy aztán a meglévő 110 templom közül melyiket építették és használták örmények és melyiket építették a már meglévő örmény mintára a frissen kereszténnyé lett magyarok, erre nézve a szakemberek adhatják meg a választ. De egy biztos: A Kárpát-medencei rotundák örmény hatást őriznek! Ezt az építkezési stílust a magyar vándortörzsek közé jelentős számban keveredett örmények hozták a Kárpát-medencébe, a magyar honfoglalás alkalmával.

Az már logikusan következik mindebből: amikor Szent István kiadta a parancsot, hogy minden 10 falu építsen magának templomot, a lakosság és a klérus szívesen átvette a már ismert, kipróbált, az akkori hívek létszámának megfelelő örmény építési modellt. Azért is, mert a XI. század elején már nem szaladgálhattak keletre "bizánci befolyás" után. Hiszen 1054-ben már megtörtént a nagy szakadás. Megneheztelt volna a pápa, ha akkor Bizánctól hozzák templomaik modelljét! A régebb óta használatos örmény modellt azonban már egész Magyarország területén általánosítani lehetett. Ilyenképpen, példamutatásukkal az örmények fontos szerepet töltek be a kereszténység terjesztésében a Kárpát-medencében.

Arra a kérdésre, milyen vallást gyakorolhattak a magyar vándor- illetve a honalapító törzsek között élő örmények, könnyű válaszolni, ha ismerjük az örmények vallásának fejlődési mozzanatait. 301-ben létrejön az örmény apostoli keresztény egyház. 451-től örmény nemzeti független keresztény egyházzá alakul. 1198-tól létrejön az örmény rítusú katolikus vallás (IV. Jenő 1439: "Exultate Deo"). Tehát a VI-VII. századdal kezdődőleg, amikor a magyar törzsek Lebédiába érkeztek és az örményekkel keveredtek, az örmények örmény nemzeti független keresztény vallásukat gyakorolták, melyről a Kárpát-medencében a római katolikus vallásba olvadtak, megtartván bizonyos örmény rítusi szabályokat. De az örmények vallásának ismertetése külön, e célra rendezett előadás témáját képezi.

Az erdélyi magyarörmények létszáma: 182 fő, örmények 100-110 fő, magyarörmények: kb. 1200 fő. Az erdélyi örmény rítusú magyarok létszáma: Sz. u. v. :189, Gy.: 615; E.v.:16; Cs.: 3; összesen 823. Bibliográfia: a könyv 413- 422 oldalain olvasható (kb. 200 cím).

(Az erdélyi örmények története című /Kriterion Kolozsvár, 2006/ könyvbemutató előadás - elhangzott a Fővárosi Örmény Klub. 2007. január 18-i rendezvényén.)

Ki lehet örmény? - *tette fel az izgalmas kérdést Kali Kinga antropológus* a legutóbbi Fővárosi Örmény Klub 2007. március 16-i programján. Érdekes előadását (melynek első része olvasható a következő oldalakon) a Fővárosi Örmény Klubban végzett identitásfelmérő kérdőívek eredményeire építette. Az érdeklődők megtekinthették *Hájr Mehr* című filmjét, mely az örmény kultúra őrzőinek néhány jeles képviselőjét mutatta be Erdélyben. Ezt követte *Dr. Szarka György* honismereti vezető színes vetítettképes tájékoztatója a leendő kárpátaljai és erdélyi utazók programjának, látványosságainak felidézésével, mely alapján remélhetőleg sokan kedvet kapnak az EÖGYKE által 11. alkalommal szervezett nyári kárpátaljai és az őszi erdélyi utazásokhoz.

(Frigyesy)

Kali Kinga

Ki lehet örmény? A pozicionális identitásról

2006 decemberében hasonló címmel már megjelent egy írásom e lap hasábjain: a címazonosság oka nem a feledékenység, nem a fantáziátlanság; csupán annak jelzésére szolgál, hogy az egykori cikk és a 2007. március 16-án tartott előadásom eme írásos összefoglalása szorosan összefüggnek. Olyan

jelenség határait fogom boncolgatni, amely a jelenlévők többségét személyesen érinti: *ki lehet örmény ma Magyarországon?*

1989 után, a kommunista rezsim bukásával Magyarországon és Romániában, de még inkább az 1993-as magyarországi kisebbségi törvény kimondásával, ismét sürgetővé vált az örmény mivolt megfogalmazása. Miért ismét? A XIX. század fordulóján *Szongott Kristóf* és a szamosújvári *Arménia* folyóirat és köre létrehozta Erdélyben az *armenizmus* mozgalmát. Ez a mozgalom az örmény kulturális identitásmentést szolgálta, sürgette. A nyelvvesztés után észbe kapván, az örmények meg akarták magyarázni, meg akarták indokolni saját szerepüket a magyar társadalomban, amely befogadta őket. Ebben az időben még plurális (kettős) identitásról beszélhetünk az örmények esetében: politikailag magyarok, kulturálisan örmények. Az armenizmus mozgalmának célja az identitásmentés volt: *Merza Gyula* 1895-ös kiáltványa az Arménia hasábjain arra tanít, hogy jó magyar hazafinak kell lenni, de örmény módon kell élni. (Ha egy kicsit a dolgok mögé tekintünk, észrevehetjük, hogy az identitás megfogalmazásába már itt belekódolódik a pozicionalitás, amelyről később esik szó.)

Visszatérve napjainkhoz, megállapíthatjuk: a kisebbségi törvény konfliktust hoz magával a magyarországi magyar-örmények életébe: az 1915-ös törökországi genocídium után betelepedettek csoportja egyre nyíltabban nem ismeri el örményként azokat a magyar-örményeket, akik nem beszélnek az örmény nyelvet. Ilyen körülmények között szükségessé válik az örmény kontinuitás bizonyítása: újra kialakul egy örményidentitásmentő-mozgalom, amelynek történelmi részesei vagyunk - aktívan, éppen ebben a pillanatban, ezen a helyen is. Ezt a mozgalmat - mivel igen hasonlatos a századfordulós armenizmus mozgalmához, - én *neoarmenizmusnak* nevezném. (Megjegyzendő, hogy az erdélyi örmények történetével foglalkozó jeles történész, *Pál Judit* is ugyanígy nevezte a mozgalmat, hiszen a hasonlóság annyira szembetűnő - hogy egymástól függetlenül így neveztük el a jelenséget. Minderre a tavalyi *Örmény diaszpóra a Kárpát-medencében* című konferencián derült fény.)

De lehet-e örmény, aki nem beszél az örmény nyelvet? Lehet - és a válasszal máris a pozicionális identitás kérdésköréhez érkeztünk.

Kit nevezhetünk manapság örménynek Magyarországon, ki lehet örmény tehát? Történetileg nem beszélhetünk olyan kontinuitásról, amelynek értelmében ugyanazzal a névvel jelölhetnénk például az örményországi örményeket meg az erdélyi örményeket. Azonban a századok során bekövetkezett nyelvvesztés, a magyarságba való beolvadás, az őshazából való elvándorlás 770 éves távlata ellenére is beszélhetünk örmény identitásról - különben ma sem lennénk itt a Fővárosi Örmény Klubban, melyet méltán nevezhetünk a neoarmenizmus színhelyének. Ezért azokat az örmény származású magyarokat, akikben él még valamiképpen az örmény származás tudata, magyar-örményeknek nevezem.

Kik is ők, kiket sorolhatunk ide? Ha csoportthatár jelzőket kell megneveznünk, az alábbi csoportjellemzők sorolhatók fel: magyar az anyanyelvük - jelentős többségük népszámláláskor, "hivatalosan" magyarnak vallja magát (így történhetett, hogy például a 2002-es romániai népszámlálás Gyergyószentmiklóson csupán 6 örményt talált); zömük nem birtokolja az örmény nyelvet (és nem is igyekszik megtanulni azt); meghatározza őket Erdélyhez, mint kis őshazához való kötődésük; Örményországhoz való kötődésük csupán referenciális: mitikus-szentimentális. Ezek a csoportthatár-jelzők egyaránt érvényesek a magyarországi és erdélyi magyar-örmények közösségére, sőt egyaránt tetten érhető a csoportapológia is náluk: a nyelv elvesztésének racionalizálása, a magyar-örmények heroikus pozícióban való feltüntetése a magyar történelemben, a magyar-örmény hősök időnkénti megemlékezése.

Mindezekből kiindulva egyetlen homogén közösségként fogom kezelni a két ország magyar-örmény közösségeit. Megfigyelésem szerint a magyarországi és erdélyi magyar-örmény közösségek nem csupán ugyanolyan típusú közösséget alkotnak, de országhatárokat áthágva, egymással is sokkal intenzívebb, szorosabb kapcsolatot tartanak fenn, mint a velük egy országban élő más örmény közösségekkel. Más örmény közösségek alatt értem a magyarországiak esetében a genocídium után betelepedett, az örmény nyelvet még bíró keleti örmények csoportját, valamint az erdélyiek esetében a Románia többi részén élő, románokhoz asszimilálódó örmény csoportokat (mint például a moldvai, regáti román-örmények, vagy a genocídium utáni betelepődők csoportja Bukarestben).

A genocídium példáján már láthattuk, hogyan válhat a hiány közösség-szervező erővé. Hipotézisem

szerint a magyarországi és erdélyi magyar-örmény közösségek esetében az örmény nyelv hiányának van ugyanilyen - paradox módon örményidentitás-teremtő - közösségformáló ereje. Következésképpen egyetlen, geográfiailag kiterjesztett közösségként kezelhetjük a magyar-örményeket, mely figyelmen kívül hagyja az országhatárokat. Az erdélyi magyar-örmények kisebbségi státusban vannak Romániában, a magyar kisebbséget gyarapítva; a magyarországi örmények viszont a többséghez tartoznak (egyszersmind kisebbséggé alakulva) - a jelentős különbség ellenére meglehetősen homogén közösséget alkotnak, azonos csoporttulajdonságokkal. Ezért ugyanannak a geográfiailag kiterjesztett közösségnek a lokális verziójaként foghatjuk fel a magyarországi, illetve az erdélyi csoportokat, és csupán regionális eltérésekről adhatunk számot.

Ezeket a magyar-örmény csoportokat a közös származás tudatán túl főleg az önigazolás és egymás visszaigazolása köti össze. Mivel az identitás reprodukciója nem történhet meg kívülről - nincsen tömeges új betelepedés a csoportba, mint a keleti örmények csoportjának esetében, akik folyamatosan újonnan érkezőkkel gyarapodnak - ezek a közösségek csupán belülről képesek megújulni. Új lehetséges csoporttagok örmény öntudatra ébresztésével, saját családi gyökereik tudatosításával gyarapodhatnak: az önigazolás és egymás visszaigazolása ebben segíti e csoportok reprodukcióját.

Talán nem túl sarkított példa azt mondani, hogy ugyanúgy segítik egymást kölcsönösen, mint a XVIII. század közepe-végétől, de különösen az 1780-as évektől kirajzó, a primér (azaz templommal rendelkező) erdélyi örmény telepekről a Magyar Alföldre települő, tehetős örmény nagyállattartók és családjaik az otthon maradottakat. Az elvándorolt, gazdagabbá vált csoportok folyamatosan támogatták anyagilag az Erdélyben maradt közösségeket, cserébe biztonságot kaptak tőlük, szülőföld-tudatot, erkölcsi támogatást a "kis őshazától". Megfigyelésem szerint ma ez ugyanígy működik: a tehetősebbek anyagi segítséget nyújtanak egy kis identitásreprodukcióért cserébe.

Megemlítendő: teljese mindegy, hogy magyar-örményeknek, vagy örmény-magyaroknak mondjuk őket (vagy mondják ők magukat). Csupán stiláris kérdés, hiszen a terminusok maguk is a pozicionalitás jegyében fogantak, és használatuk esetében csupán azt következtethetjük ki (és azt sem teljes biztonsággal), hogy az identitás-összetevőknek az inkább magyar vagy inkább örmény elemei vannak éppen túlsúlyban.

E geográfiailag kiterjesztett csoport identitása pozicionális, azaz a szituációtól függő, helyzeti identitás. Mit jelent ez? A magyar-örmények csoportjának esetében nem beszélhetünk már egyértelműen "saját örmény világról", azaz világuk nem válik el élesen a magyartól. Következésképpen emlékeztetőkre van szükség, amelyek az örmény identitás időnkénti megújítását szolgálják. Az emlékeztetés azoknak a befolyásoknak a halmazát jelenti, amelyek az egyént nap mint nap érik, alakítván azonosságtudatát. Ez a szerep általában az etnikus specifikumokra hárul, mint az anyagi kultúra, nemzeti szimbólumok, átörökített szellemi kultúra, továbbélő szokások. A magyar-örmények esetében a mindennapok világa magyar, nincsen saját örmény világ, tehát pótolni kell azt. Nincsenek egyértelmű etnikus specifikumok, csupán szentimentális, referenciális emlékeztetők (például ilyen az örmény sapka viselete). Az emlékeztetés ezért elsősorban az örmény kultúra helyeire hárul: ezek a helyek szolgálják az identitás időnkénti reprodukcióját.

Kijelenthető következőképpen, hogy a pozicionális identitás szociális, azaz közösségi koordinátái vannak. Az én önmeghatározása a környezettől függő, viszonylagos. Eléggé sarkalatos példa, de jól illusztrálja a jelenséget: nem biztos, hogy az erdélyi örmény felmenőkkel rendelkező magyaroknak a reggeli fogmosás közben eszükbe jut az örményiségük, hacsak nincsenek speciális emlékeztetők a fürdőszobában (például kis örmény zászló), amelyek az identitás ilyen irányú erősítését szolgálnák. A hétköznapi rutincselekedeteket ők is "magyarul" élik meg, és valószínűleg magyarul is álmodnak, akárcsak a többi magyar anyanyelvű - mert általában véve mégiscsak magyarok.

(Folytatjuk)

(Elhangzott a Fővárosi Örmény Klub
2007. március 16-i programján)

Misztótfalusi Kis Miklós örményeknek tett szolgálatai

6. rész

Kilenc évvel később a San Lazzaro sziget kolostora alapítójának, *Mechitar* vardapetnek eszébe jutottak az amszterdami *Vananteci* nyomda betűi, s meghagyta az Amszterdamba készülő örmény kereskedőknek, hogy érdeklődjék meg, kinek a kezébe kerültek a matricák és a hozzájuk való acélbélyegzők. A sok adósság miatt nyilván a hitelezőknél vagy az örmény egyháznál, esetleg annak egyik papjánál kellett keresni. A kereskedők meg is találták, és megvásárolták Mechitár apát számára. Kilenc évi szünet után így kerültek Velencébe. Megérkezésükről a mechitarista kongregáció lapja így számolt be:

“Megérkeztek hozzánk a nyomdai betűk rézmatricái és mindegyikhez az acél bélyegző vasak. Ezekből három széria van: nagyalakú, közép nagyságú és kisalakú. Mindegyik szériához megvan a megfelelő nagybetű, továbbá megvannak a pontok, nyomatókéjelek és mindazoknak az írásjeleknek matricái, melyek könyvek nyomtatásához szükségesek. Mind makulátlan, hibátlan.” (Schütz Ödön fordítása.)

Ez a korabeli közlemény is három betűméretről tesz említést, mint Misztótfalusi Sparvanfeldhez írott levelében. Tehát semmi kétség nem férhet ahhoz, hogy Misztótfalusi matricái és patricái jutottak el Velencébe. Háromféle nagybetűről történt említés, de Máté Vananteci könyvén még csak kettő látható. Nem tudni, hogy maga Misztótfalusi vésett-e utólag még egy sorozat verzálist, vagy Lukás később más metszővel egészítette ki. Schütz Ödön idézte Bergnek az amszterdami örmény nyomdáról szóló írását (Bibliotheken 1924. 32. 1.), mely szerint Lukás idején *“a betűkészletet szaporítani kellett, ugyanis 1699-ben egy általa nyomtatott könyvben különböző betűtípusok találhatók.”* (1699-ben két könyv hagyta el a családi nyomdát, *“A mérték kincse...”* Lukástól és a Mátéval a kisgyerekek számára közösen írt könyvük *“Az iskola aranykapuja”*. Mindkét könyv megtalálható a bécsi és San Lazzaro-i mechitarista könyvtárban. Ha Berg állítása igaznak bizonyulna, akkor ezek az idegen betűk is lejutottak Velencébe Misztótfalusiéhoz keverve.

A szerzetesek csak hatvan évvel később, 1789-ben kaptak engedélyt arra, hogy a szigeten saját nyomdát állíthassanak föl. A könyvnyomtatás csak akkor került át véglegesen San Lazzaro szigetére. Addig a kolostorban csak az örmény szövegek szedését végezték, a nyomtatás munkáját rábízták a velencei nyomdászokra. Mechitár kezdeményezését megelőzően a római egyházzal már jobb viszonyt tartó új generációnak, a szigorú ellenőrzés ellenére is sikerült a könyvnyomtatást újra megindítani. A velencei nyomdászok *Battista Bovis*, *Michelangelo Barboni* és *Giovanni Bortoli* jó üzletet láttak az örmény kereskedők anyagi támogatásával nyomtatandó könyvekben. Ki is vésették maguknak az örmény betűket a helyi betűmetszőkkel. Annyi bizonyos, hogy Barboni már 1680-ban, Moretti 1686-ban és Antoni Bortoli pedig 1694-ben nyomtatott örmény könyveket. Vajon, mi indította Mechitár apátot, aki addig majdnem minden könyvét Bortolival nyomtatta, hogy felkutattassa és elhozassa Amszterdamból a Vananteci nyomda ott heverő betűit?

A *San Lazzarói rendház* levéltárában *Fogolyán Miklós* talált egy géppel írt kéziratot (Hacuni P. Vartán: *Stampe e Stamperia di San Lazzaro*), mely szerint ekkorra a velencei örmény közösség már nagyon unta Bortoli szeszélyeit és szívesen szabadultak volna tőle. Privilegiuma pár hónapon belül úgymint lejárt volna. De ok lehetett emellett Misztótfalusi betűinek szépsége is, hiszen Vananteci Amszterdamban nyomtatott könyvei és különösen *Voszágn Bibliája* közkezen forogtak. Mechitár az első könyveit, az örmény nyelvtankönyvét nem Bortolinál nyomatta, aki épp akkor Velence örmény plébánosának 1380 oldalas teológiai művének nyomtatásával volt elfoglalva, hanem Battista Albizzi Gerolimónak adta, aki 1730-ban, a betűk megérkezése évében, el is készült vele.

Ezzel Misztótfalusi örmény betűi otthonra leltek Velencében. Ő, aki egész életében büszke volt Itáliának készített latin betűire, nem sejtette, hogy halála után több mint száz évig a Máté Vanantecinek készített örmény betűivel fognak könyvet nyomtatni Velencében, még ha idővel ki is kellett egészíteni őket más mesterek munkájával.

Betűinek nyomát kutatva 1972 nyarán Rómából és Firenzéből jövet megálltam Velencében és elvetődtem San Lazzaro szigetére is. Sokat akkor még nem tudhattam az örmény matricák sorsáról, csak

annyit, hogy Velencébe kerültek. Mikor a velencei vaporettó állomáson jegyet kértem a szigetre, a jegyárúsító megkérdezte, mit keresek én épp San Lazzaron, hiszen nincs ott semmi látnivaló. A vaporettó is csak naponta kétszer érinti. Más szigeteket ajánlott, ahol sok a látnivaló. Mivel nem engedtem, pár perccel a vaporettó indulása előtt fejcsóválva mégis kezembe nyomta a jegyet. A kikötőben már várt Fogolyán Miklós páter, akit előzőleg telefonon értesítettem érkezésemről. Még nem tudtam, mi vár rám, de meghatottan léptem a kis sziget földjére, reménykedve, hogy talán megláthatom Misztótfalusi örmény betűinek matricáit.

A tenyérnyi kis szárazföld Velence és Lido között emelkedik ki a Lagunából. Nevét Szent Lazarustól kapta, a leprabetegek védőszentjétől, mert a középkorban itt ápolták az elkülönített ragályos betegeket. A járvány megszűnte után hosszú ideig lakatlan maradt. A romokban heverő épületekben vert tanyát 1715-ben Mechitar vardapettel az élen egy kis örmény szerzetes társaság. Mechitar hosszú hazai vándorlás és lelki vajúdás után már mint a római egyház fia érkezett a törökök elől menekülve Velencébe. A város engedélyt adott a szerzeteseknek az elhagyott szigeten való letelepülésre. A már negyven éves apát benedekrendi társaival húsz év alatt a romokból kolostort varázsolt. Utódaik a szigetet megnagyobbították és 1833-ban meg is vásárolták. A látogató ma egy kis Örményországot talál a varázslatos kis szigeten pálmafával, ciprusokkal, leanderekkel, virágzó rózsabokrokkal, glicíniákkal, Ázsiából hozott gyógynövényekkel és a keleti parton egy gondosan ápolt szőlőskerttel, melynek szőlőjéből az "ararati" misebort szüretelik.

(Folytatjuk)

Németh Ferenc

Kiss Ernő leszármazottainak nyomában A vértanú utódainál

Először a nyilvánosság előtt: az aradi tizenhárom egyikének emlékei az újvidéki *Kotucs* családban
2. rész

A családfa Kiss Ernőtől kezdődően két nagy ágra szakad. Az egyiket *Kiss Róza* (Bobor Györgyné), a másikat pedig *Kiss Auguszt*a (Dániel Jánosné) leszármazottai alkotják. Vagyis, pontosabban fogalmazva, az egyik a Bobor- a másik a Dániel-ág. A Dániel-ágot szemlélve látjuk, hogy Kiss Augusztának (aki 19 évesen, 1842. július 31-én esküdött meg Eleméren a nála öt évvel idősebb Dániel Jánossal) öt gyermeke született, s ezek voltak Kiss Ernő unokái: Ernő, Ferenc, Margit, Ilka és Béla. Az öt unokának a továbbiakban összesen még 9 gyermeke született s ezek voltak Kiss Ernő dédunokái. Ezzel el is érkeztünk a családfa egyik ágának kirojtoló végeihez.

Itt kell megjegyezni, hogy a szamosújvárnémethi *Dániel* család ősei még a XVIII. század elején nyertek címeres nemeslevelet, közöttük akadtak alispánok, főispánok, országgyűlési képviselők, és főszolgabírók is. Kiss Auguszt férje Dániel János (Kiss Ernő veje) hites ügyvéd volt, Torontál vármegye alügyésze. Gyermekeik közül talán a leglátványosabb karrierje Dániel Ernőnek (1843-1932) volt, aki a bárói rangot is elnyerte, amellet pedig a múlt század utolsó éveiben, a Bánffy-kabinet idején, kereskedelemügyi miniszter is volt. Vitathatatlan érdemeket szerzett magának az iparoktatás, a közlekedésfejlesztés és a Vaskapu szabályozása terén.

Amíg élt, Auguszt össze is tartotta a Dániel családot; a gyermekeket, unokákat, dédunokákat. 1900. március 18-án hunyt el, 78 éves korában. Halálakor írta a becskerekai Torontál, hogy "*húsz évig tartó szenvedés után*" távozott, s hogy koporsója körül "*ott állnak az özvegyek, a szegények és a szenvedők, kiknek nyomorát ő enyhítette, kiknek könnyeit ő oly sokszor letörölte.*" A családfa ezen ága azóta megannyi új hajtással gyarapodott: új nevekkkel, új családokkal...

A család másik termékeny ágát Kiss Ernő leányának, Rózának (Bobor Györgynének) leszármazottai alkotják. Ez a *Bobor-ág*. Róza és György 1843. május 24-én kötöttek házasságot Eleméren. Róza 20, György pedig 24 éves volt. Kiss Rózáéknak 5 gyermekük született (Kiss Ernő unokái): Gyula, Ilona,

Sarolta, Mária és Irma. Közülük mindenképpen ki kell emelni *id. Bobor Gyulát* (18...-1879), a honvédszázadost, aki családtagként írta meg 1879-ben nagyapja, Kiss Ernő életrajzát - *Kiss Ernő altábornagy és főhadi kormányzó élete és halála*, Nagybecskerek, 1879 - címmel.

Ebben "több új adatot" tett közzé az aradi vértanú életéről. Emellett több cikket is írt Kiss Ernőről a becskerekai Torontálban. Két hadászati szakmunkája nyomtatásban is megjelent. Érdekességként megemlíthető, hogy egyik írásában az örményekről is értekezett.

Kiss Róza és Bobor György 5 gyermekének együttvéve 9 gyermeke lett (Kiss Ernő dédunokái). Közülük mindenképpen ki kell emelni ifj. Farkas Geizát, az író. Kiss Róza, akárcsak Augusztia is, jótékonyágáról, jó szívéről volt ismert.

Amikor 1900. január 22-én Eleméren elhunyt, a Torontál azt írta róla, hogy "egész életében különös előszeretettel gondozta az elhagyottakat, árvákat és mindazokat, akik jótékonyásra szorultak."

Nos, a Kiss család ezen ágának egyik végét sikerült most megragadni, pontosabban *id. Bobor Gyula* (Kiss Ernő unokája) és neje, *Jablánczy Róza* ágát, s végigvezetni azt a ma élő utódokig. Nem volt könnyű feladat. Elemérről Szabadkára vezettek a szálak, majd ott, *Kollár Vető Margit* segítőkész eligazítása folytán vissza Újvidékre, a Kotucs család Olga Petrov utcai házába. Itt leltük meg végülis Kiss Ernő kései leszármazottait. E hagyománytisztelő utódokat mutatjuk most be, első ízben olvasóinknak.

Tehát *Katucs Péterhez* és feleségéhez, *Mirához* kopogtattunk be egy régi ős, az aradi vértanú Kiss Ernő emléke ügyében. Ugyanis Péter korán elhunyt édesanyja, Gelzinger Marietta, Kiss Ernő szépunokája volt. Péter nagyanyja pedig, az 1988-ban 90 éves korában elhunyt Bobor Eszter, aki itt, Újvidéken élte le élete végét, Kiss Ernő ükunokája volt.

A házigazda és felesége a tágas erkélyen fogad. Csakhamar megannyi régi családi okmány, fénykép, kézirat kerül az asztalra. Több mint 200 éves, elsárgult családi ereklyéket böngészünk. Előkerül egy érdekes örmény nyelvű levél is, amelyet az 1770-es években Kiss Izsákhöz intézett egyik ügyfele. Ma már a kései utódok csak mosolyognak: senki sem tudja elolvasni. Aztán előkerül még a XVIII. századi családalapító néhány nyugtája is. Reszkető kéz írhatta őket, barna tintával. Következnek a régi, megsárgult fényképek az eleméri kastélyról, régen elfeledett családtagokról.

- E családi dokumentumok egy részét én mentettem meg az enyészettől - mondja Kotucs Péter fia, Márton. Tudniillik az évek, évtizedek során sok irat, fénykép és tárgy elkallódott. Sajnos, sokat ki is kellett dobnunk... Egy részét a pincéből hoztam fel.

- Valóban, valamikor sokkal gazdagabb volt a kastélyból ide szállított családi levéltárunk - bizonyítja Péter is. - Vetemiken, a nővéremnél még kell lennie egy családi iratokkal teli doboznak. Azt is érdemes lenne megnézni, mert akadna ott néhány régi fénykép. Megmaradt még néhány bútordarab is.

- Kiss Ernőről és leányairól mit őrzött meg a családi szájhagyomány?

- Míg nagyanyám, Bobor Eszter élt, addig sokat hallottunk tőle Kiss Ernőről, az aradi tragédiáról, holttestének ellopásáról, hazaszállításáról - mondja Péter, majd két roppant érdekes fényképet nyom a kezembe. Az egyik azt a kastélyszobát ábrázolja, ahol 1849-ben aláírták a világsi fegyverletételt, a másik pedig Görgey nyomtatott arcképét, amely alá saját kezűleg, reszketegen csak ennyit írt a fegyverletételre kényszerült magyar felkelőserég parancsnoka: "Szíves emlékül, Görgey".

Ezt követően a szobába invitálnak, hogy közösen megcsodáljuk a családi festményeket. Itt tűnik fel azonnal díszes, ovális, aranyozott keretben három azonos méretű portré, három kiváló akvarell. Az egyik Kiss Ernőt ábrázolja, a másik kettő pedig leányait.

- Nem tudom, ki festhette ezeket - jegyzi meg Péter.

- Alapos restaurálásra volt szükség, amíg sikerült rendbe hozni őket.

Egy másik, kisméretű festmény előtt is megállunk.

- Ez Kiss Ernő lányát ábrázolja, *Barabás Miklós* alkotása. Nagyanyám szerint ez a legértékesebb a fennmaradt festmények közül. Azt mesélte nekem mindig, hogy Barabás Miklós volt a család házifestője. Akkor lehet, hogy a három akvarell is az ő alkotása, noha nem bizonyos. Tovább nézegetjük a festményeket. Az egyik nagyobb méretű ifj. Bobor Gyulát ábrázolja gyermekkorában, a másik kettő, súlyos aranyozott keretben egy nőt és egy férfit ábrázol kitűnő klasszicista stílusban.

Megakad a szemem egy éjjeliszekrénykén és egy szép faliórán. Az eleméri kastélyból kerültek ide, akárcsak még néhány érdekes ingóság: Bobor Gyula monogramos, címeres, több kilogramm súlyú ezüstkészlete, amelyet még Bobor Róza kapott ajándékba, de itt van egy érdekes, pántokkal kivert, faragott "tábori" sakk-készlet is. A másik szobában áll egy ezüstkeretes tükör, a könyvek között pedig több régi családi kötet, díszkiadás. Többek között egy abból a mindössze 50 példányban (nyilván csak a családtagok számára) készült fehér, díszkötésű könyvből is, amely Kiss Ernő leányaihoz intézett utolsó leveleinek faksimiléit tartalmazza, fedelén Kiss Ernő címeres pecsétjével ékesítve.

- Ezekből több példány is fennmaradt nálunk - mondja Péter. - Megőriztük. Van néhány kötet is az aradi vértanúkról. Azokat a nagyanyám szívesen olvasta.

(Folytatjuk)

(Megjelent a Családi Kör,
1999. október 7-i számában)

Szabó Juli

Ismét a helyén Kiss Ernő emléktáblája

Március 10-én a Szentmihályi út - Kiss Ernő utca sarkán álló ház falára felkerült Kiss Ernő honvéd altábornagy, az 1848/49-es szabadságharc egyik örmény származású hőséne emléktáblája. Többben felkaphatják a hír hallatán a fejüket: hiszen eddig is ott volt az emléktábla. Ez így is van, csupán a sarki házat lebontották, s helyén új épület emelkedett ki. Ennek megfelelően ideiglenesen nem volt látható az emléktábla a ház falán.

Ezen a napon újjraavatásra és koszorúzásra került sor. Az ünnepség keretében *Katona Tamás* történész mondott emlékbeszédet felelevenítve Kiss Ernő életútját. Nagyapja volt Kiss Izsák, aki csak Torontál vármegyében 100 ezer holdat vásárolt fel. Kiss Ernő felesége *Szentgyörgyi Horváth Krisztina* volt. Az altábornagnak négy gyermeke született, de nem a felesége volt az édesanyjuk. Kistermetű emberként, nagyon jellegzetes örmény vonásokat viselt arcán. Kitűnő huszártisztként a 2. Hannover huszárezredben szolgált - hangzott el többek között. Ő volt az, aki kitalálta, hogy meg lehet tanítani a lovakat ügetni. Nagyon szerette a huszárait. A világosi fegyverletételnél *Görgey* seregéhez csatlakozott.

-1848 tanulsága az önkormányzatiság. A magyar berendezkedés mindig az önkormányzatiságon alapult, s most is azon kell, hogy alapuljon. Remélem, bármennyire is magyar szokás, hogy irtózatosan tudjuk utálni egymást: nem ez a politikai fejlődésünk iránya. Erre tanítanak ezek az emberek, erre tanít *Batthyány Lajos* és azok, akiket vele egy napon végeztek ki Pesten, például *Fekete Imre* kóspallagi paraszt. Akkor a paraszttól a grófig a magyar nemzet egységben tudott lenni, s az egységben erő van. S ezt az egységet kellene megtalálnunk, ha meghalljuk az aradiak - *Fekete Imrék*, *Batthyány Lajosok* szavát. Adja Isten, hogy így legyen! - mondta a történész.

Az emlékező szavakat követően *Prépost Krisztina* és *Lieszkovszky Zsolt*, a Hartyán NOK tanulói szavaltak verseket, majd az emléktábla koszorúzásával fejeződött be a program. A XV. kerületi Önkormányzat részéről: *Pálinszky Antal* alpolgármester és *Podmaniczky Elek* bizottsági tag, a XV. kerületi MDF részéről *Pintér Gábor*, kerületi elnök, a XV. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat részéről *Áts József* elnök, a Hartyán NOK részéről *Szőcs Tamás* intézményegység-vezető és az iskola két diákja: *Prépost Krisztina* és *Lieszkovszky Zsolt*, Kiss Ernő leszármazottaiként a *Perlaky* család képviselői helyezték el a megemlékezés koszorúját a helyszínen.

Wass Albert

Te és a világ

Az igazság nem emberi mérték, és így ne várd tőle, hogy emberi tulajdonsággá váljon. Igazság az, hogy élsz és hogy jogod van élni, mert megszületted. Hogy minden ember egyforma abban, hogy meztelenül

jött ide és meztelenül, egészen meztelenül tér vissza innen. Hogy aki jó, azt baj nem érheti, akármi is történjék vele egyenesen járhat, és nyílt homlokkal nézhet szembe a világgal.

Ezek az igazságok. De nem feltétlen értékű igazság az, hogy tiéd a kabát, amit szekrényedben őrzöl. A gyapjú, amiből készült a juhé volt. Te azt vallod, hogy igazságos úton lett tied, de a juhnek erről bizonyosan más véleménye van. A valódi igazságban bízhatasz bátran, kára nem eshetik. Felkél a Nap, bármilyen sötét is legyen előtte az éjszaka. Ha mégis látnod kell, hogy itt-ott, az emberi hangyaboly külön életében a rossz látszólag győz a jó felett; ne tévesszen meg ez a látszat. Kain sohasem győzte le Ábelt. Csak megölte.

Jusson eszedbe, hogy van egy jelvény, amit sokan hordanak, de kevesen értenek meg. Azt hirdeti, hogy sok idővel ezelőtt keresztre feszítettek Valakit, aki győzött az emberek fölön.

(Részlet a műből)

Meghívó

Szeretettel hívunk minden kedves érdeklődőt az alábbi rendezvénysorozatunkra, melyet az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Fővárosi Örmény Önkormányzat szervez.

Örmény Kultúra Hete

Budapest 2007. április 19 - április 25.

Fővédnök: Tarlós István

a Fővárosi Közgyűlés Esélyegyenlőségi, Foglalkoztatáspolitikai és Kisebbségi Bizottság elnöke

Április 19. csütörtök

15 óra: Sajtótájékoztató

V. Budapest, Magyarok Háza (Simmelweis u. 1-3. I. em. Bartók terem)

Moderátor: Kopeczky Lajos MTV főmunkatárs

Rendezi: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület (EÖGYKE) és a Fővárosi Örmény Önkormányzat

17 óra: Fővárosi Örmény Klub

(V. Budapest, Simmelweis u. 1-3. Magyarok Háza Bartók terem):

Zsigmond Benedek vetítettképes előadása

Hat évezredes utazás Örményországban címmel

Rendezi: Bp. Főváros XIII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Támogatja: Fővárosi Örmény Önkormányzat és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Április 20. péntek

17 óra: A XX. század első népiértés - kiállítás megnyitó az Árkád Galériában

(Bp. VIII. Rákóczi út 30.).

Könyvbemutató: Nikolaj Hovhanniszján: Az Örmény Genocídium

(Kiadó: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület)

A könyvet bemutatja: Zsigmond Benedek armenológus

Közreműködik: Szabó Anikó és Flórián Antal színművész, Puskás Eszter énekművész

Rendezi: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Fővárosi Örmény Önkormányzat.

Támogatja: Országos Örmény Önkormányzat EÖGYKE frakció, Budapest Főváros budavári-, II.

kerületi-, Józsefvárosi-, Ferencváros XI. kerületi-, XII. kerületi-, XV. kerületi- és a XVI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Április 21. szombat

17 óra gyászmise az örmény vértanúkért

Helyszín: Örmény Katolikus Templom Bp., XI. Orly u. 6.

Agape - rendezi a Terézvárosi- és a Zuglói Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Április 22. vasárnap

15 óra Örmény miniatűrök zongorára - lemezbemutató

Helyszín: Bartók Emlékház II. Budapest, Csalán u.10.

Bemutatója: Kátainé Szilvai Ingrid zongoraművész

Műsoron: Aram Hacsaturján, Komitász, Szpendiarián, Vahram Babaján, Edvárd Mirzoján és Bartók művei

Rendezi: Terézvárosi-, XI. kerületi-, és a Zuglói Örmény Kisebbségi Önkormányzat,

Támogatja: Fővárosi Örmény Önkormányzat, a II. kerületi-, valamint az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Április 23. hétfő

18 óra: "Ararát" Örmény Néptánc Együttes (Szimferopol) fellépése a Fővárosi Művelődési Házban (1119 Bp., Fehérvári út 47.)

Rendezi: Fővárosi Örmény Önkormányzat és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Támogatja: a II. kerületi-, a Ferencvárosi-, a XI., XIII., XIV. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Április 24. kedd

18. óra: Koszorúzás a Keresztkónél (V. Bp., Petőfi tér, Dunapart)

18,30 óra Emlékest az Örmény Genocídium 92. évfordulóján a Mélange kávézóban (Milleneum Center V. Váci u. 19- 21)

Közreműködik: Dávid Csaba (próza), Lusine Hakopján (ének), Sebesi Karen Attila - Kolozsvár (vers/próza), Szabó László (duduk)

Rendezi: Országos Örmény Önkormányzat EÖGYKE frakció

Támogatja: Fővárosi Örmény Önkormányzat és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Április 25. szerda

19 óra: Ékes csillagok a tiszta égen című zenés irodalmi est a Fészek Művészklubban (1073 Budapest, VII. Kertész utca 36.)

Közreműködik: Gayane Jaghastpanyan zongoraművész, Kirkósa Péter hegedűművész és Várady Mária színművész

Műsoron: Harutjun Dellalián, Aram Hacsaturján, Komitász-Andreasián művei, valamint szemelvények az örmény irodalom kincsestárából

Rendezi: Budavári Örmény Önkormányzat

Támogatja: Fővárosi Örmény Önkormányzat és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Örmény Március 15-e Marosvásárhelyen

Az idei Március 15-ét rendhagyó módon ünnepelte a marosvásárhelyi örmény közösség az EMKE (Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület) és a MOKE (Marosvásárhelyi Örmény Kulturális Egyesület) szervezésében. Március 14-én du. 5 órakor a marosvásárhelyi unitárius közösség tanácstermében gyülekeztünk, ahol előadásokkal egybekötött kulturális műsorral emlékeztünk meg az örmények szabadság- és hazaszeretetéről, valamint azokról az erdélyi örményekről, akik 1848-49-ben lelkesedéssel kiálltak a magyar szabadság ügye mellett.

Dr. Puskás Attila Az *örmény nép haza- és szabadságszeretete* című előadásában felvázolta azt az egyedülálló fejlődést, amely az örmény nép tudatában végbement hányatott történelme folyamán. A hazát kereső örménység soha nem mondott le szabadságáról, és örményként integrálódott abba az országba, amelyet hazájának érzett. Ez alól az erdélyi örménység sem képez kivételt.

Ez a haza- és szabadságszeretet készítette állásfoglalásra az 1848-49-es forradalom és szabadságharc idején az erdélyi örményeket, akik maradéktalanul nagy lelkesedéssel csatlakoztak a magyarok élet-halál

harcához, amelyet az elnyomó Habsburgok ellen vívtak, és amely Erdélyben gyilkos polgárháborúvá fajult. *Székely Szilárd Örmények az 1848-1849-es erdélyi polgárháborúban* című előadásában méltatta az erdélyi örménység derekas helytállását különös tekintettel Szamosújvár és Erzsébetváros szerepére az erdélyi eseményekben.

A megemlékezésnek *Várady Mária* budapesti és *Csergőffy László* marosvásárhelyi színművészek szavalatai adtak érzelmi telítettséget.

Az ünnepség keretében Dr. Puskás Attila felolvasta a Marosvásárhelyi Örmény Kulturális Egyesület (MOKE) alapszabályzatát, és az egyesülethez való csatlakozásra buzdította a jelenlévőket, akik szép számmal jelentkeztek.

Az ünnepség jó alkalmat adott arra, hogy a marosvásárhelyi örmények újra találkozhassanak, és reményeink szerint ezek a találkozások egyre gyakoribbak és intenzívebbek lesznek.

Székely Imola

Bálintné Kovács Júlia

Adatok a magyarláposi örménymagyarokról

10. rész

Még egyszer, de valószínűleg nem utoljára a Breuer és Voith családról...

“Köszönöm, hogy kitartóan küldöd a Füzeteket, hogy több példányt is kapok, és így ismerőseim is részesülhetnek a hírekben. Az ünnepek alatt fiam segítségével átnéztünk minden megmaradt emléket, így rábukkantunk egy album maradványra. (A háború viharai és az idő sok mindent felemésztett.)

Voith Jakab gyógyszerész lánya. Szemében - mint minden örménymagyar szemében - az Óhaza iránti vágy, szomorúság tükröződik.

Szerencsére megtaláltuk boldog emlékü nagyapám fényképét két fiával, Pali bátyámmal és Gyula édesapámmal (lásd a 2ó. oldalon). Úgy küldöm, mint családi ereklyét, mert meggyőződtem róla, hogy ügyelsz rájuk és visszaküldöd.

Együttal a Pécsen élő unokabátyám *Dr. Breuer Pál* levelét is mellékelem, mert ígéretemhez híven “kikérdeztem”, s ő készségesen válaszolt közös nagyszüleink életének részleteiről. Leveléből hasznosíthatok érdekes adatokat, ő nem fog megharagudni érte.

Következzenek részletek a Pécsen élő *Dr. Breuer Pál* leveléből: “Köszönettel megkaptam ezt az örmény újságkivágást. Ezekről nem sokat tudok, apám inkább a Horváth nagyanyánk családjáról beszélt. (Mint már korábban jeleztem, ez a Horváth család minden bizonnyal örmény gyökerekkel is rendelkezett! B.K. J.)

Annyit tudok, hogy Pepi nagyanyánk György nevű apja Szilágy megye egyik igen gazdag földbirtokosa volt, közel 2000 ha. földje volt Alsószopor és Ákos falvak közelében. Puritán ember lévén soha nem ült hintóba, miközben két egyháznak fizetett adót. Tragédiája volt, hogy korán meghalt. Legidősebb lánya, talán Emma nevű, férjhez ment Móni Gyula nevű ügyvédhez, aki viszont, mint vagyongazdálkodó gondnok elprédálta a vagyon jelentős részét. Így nagyanyánk “csak 80” ha. föld árát kapta hozományként. Ezen a pénzen vett József nagyapánk a Szilágyságban Hadad nagyközségben 1893 körül egy vaskereskedést. Apám is még Hadadon született 1895-ben. Ez az üzlet úgy 1900 körül tönkrement, és akkor költöztek át Láposra. Itt a nagyapám elvben gabonakereskedő volt, hol jómódú, hol igen szegény. Hol egy Nussbaum nevű nagybányai zsidó bizományosa volt, hol meg több pár lóval, kocsisokkal búza és kukoricalisztet szállított a környező falvakba. Mindennel foglalkozott, a láposi házat hitelből vette meg, majd bérbe adta az adóhivatalnak, és csak akkor költöztek oda, amikor a bérletből kifizették a hitelt. Több évig bérelte a vásárlást. Néha ez nagy üzlet volt, néha meg, ha köröm és szájfájás volt, erősen ráfizetett. Apám (*Breuer Pál*, későbbi katonatiszt, 1919 után hagyta el Erdélyt. B.K.J.) tíz évesen a kolozsvári Piarista Gimnáziumban kezdte tanulmányait, mint kedvezményes, “kredences”, szervitor diák, vagyis nem fizetett a kollégiumért, viszont ezért ingyen házimunkát kellett a paptanárok részére végezni, takarítás, küldönccszolgálat, stb. Így járta ki a 4. vagy 5. osztályt. Utána az említett Zsiga bácsi - a

nagybátyja - Zilahra csalta, hogy az apámmal egykorú Kálmán fiával együtt járjon a Zilahi Gimnáziumba. Apámnak Zilah nem tetszett és a 7., 8. osztályt újra Kolozsvárt járta ki, de akkor már fizetős és nem "kredences" diákként. Nagypámnak akkor biztosan sikeresebb volt az üzleti forgalma, mint tíz évvel előtte.

Zsiga bácsi Kálmán fia 1945 után Érsekivadkerten élt haláláig, mint patikus. Volt még egy öccse, Rezső, ő pincér volt Budapesten, a fia művezető, az unoka robbantómester, de már meghalt." Ennyit egyelőre a Pécsről küldött levélből, amit szerkesztőségünk nevében is megköszönök Dr. Beuer Pálnak, és példaként állítom őt mindannyiunk számára: lám csak, mennyi minden felidézhető emlékeink mélytengeréből, ha megpróbáljuk felidézni őket.

És most újra a Magyarlápason élő tanító néni leveléből idézek; "Karácsony előtt én is nagy megtiszteltetésben részesültem. Elismerő oklevelet kaptam Nagybányán a Központi Területi RMDSZ szervezetétől. A 10 éves kisunokám, miután elolvasta, azt mondta: - Büszke vagyok rád Nagymama! Nekem is jól esett az elismerés, hogy nem ment feledésbe munkám, a 37 év a katedrán, s még azután sem. Most azonban "leteszem a lantot", erre kényszerít az öregség, betegség.

Őszinte szívből kívánom, hogy nagyon sokáig összekötő kapocs legyél, s pótolhatatlan személyed tollából minél többet olvashassunk az EÖGY Füzetekben. Szavakkal kifejezhetetlen, milyen kincset találunk nemzetünk történelméből. A feledésbe merülő örmény őseink milyen sokban hozzájárultak szorgalmukkal, élelmes-értelmességükkel a magyarság gazdagításához. Nagyra becsülöm az egész szerkesztőség munkáját, hogy ezt a mérhetetlen kincset közkinccsé teszik.

Isten áldása legyen munkátokon, és azon, aki az EÖGYKÉ-t elindította! Kívánva mindenkinek további sikeres munkát, hozzá erőt, egészséget, Téged ölel:

Böske Magyarlápósról"

Mi is mindent köszönünk Neked Böske, és gratulálunk az elismerő oklevélhez! Minden örménymagyar sikerére büszkék vagyunk, osztozni szeretnénk az örömeiben, tehát kérünk, juttasd el az Oklevél másolatát, hogy a Füzetek olvasói is láthassák, olvashassák! Arról pedig szó sem lehet, hogy "leteszed a lantot", hiszen Magyarlápason még számos örménygyökerű lakos élt és él, akikről be kell számolnunk!

(Folytatjuk)

Dörögtek a hídfőn a Székely Harangok...

Tollat ragadtam, hogy a fenyvesektől övezett Keleti Kárpátok kanyarulatában, az Ojtoz-i szoros lábánál fekvő Bereck községből és községről írjak, ahol a híres ágyúöntő, *Gábor Áron* született, aki nélkül Háromszék önvédelmét az 1848-49-es forradalom és szabadságharc idején elképzelni sem lehetett volna. E nemes férfi emlékét, eszmeiségét és történelmi jelentőségét igyekszik a mi kis alapítványunk fenntartani, tudatosítani, megőrizni és megőriztetni, mely az ő nevét viseli. A „*Gábor Áron*” *Kulturális Alapítványt* azért kellett létrehozunk, hogy megvalósíthassunk egy régi kezdeményezést, felállíttassuk Berecken a híres-neves ágyúöntő szobrát.

Nagypáink ugyanis, akik örmény származásúak voltak, alakítottak egy úgynevezett "szobor bizottságot" 1899-ben azzal a céllal, hogy Gábor Áron születésének 100. évfordulójára teremtsék meg a lehetőséget a szoboravatásnak, s 1914 november 27-én álljon a szobor Berecken! Sajnos az első világháború meghiúsította a tervek kivitelezését.

A második próbálkozás 1943-ban történt, amikor a Bécsi Döntés után Észak Erdély visszakerült az anyaországhoz. Apáink szoborállítási szándékának megvalósulását a második világháború akadályozta meg. Reánk, a harmadik generációra hárult az a nemes feladat, hogy őseink évszázados törekvését sikeresen megvalósítsuk. Éreztük a felelősséget, és 1991-ben 50 alapító taggal létrehoztuk alapítványunkat. Rá egy évre, kül- és belföldi támogatással sikerült egy másfél ember nagyságú, 1200 kg súlyú bronz szobrot felavatni nagy ünnepség keretében, kül- és belföldi nagyságok jelenlétében Gábor Áron halálának 143. évfordulóján, 1992 június 4-én.

Ezután sem szűnt meg alapítványunk tevékenysége. Az Illyés Közalapítvány támogatásával sikerült

egy falusi házat vásárolni, amelyet Emlékházzá alakítottunk át. Itt megtekinthető Gábor Áron életútja, valamint szellemi tevékenysége. Ebben a kis emlékházban őrizzük Gábor Áron szellemi örökségét, az 1848-49 forradalom és szabadságharc emlékeit, valamint egy képsoron Magyarország ezeréves történelmének, múltjának több megvalósítását.

A Budapesti Hadtörténeti Múzeum és az Ellenállási Szövetség jóvoltából elkészítették számunkra a Gábor Áron öntötté ágyú hasonmását Mosonmagyaróváron, amelyet nagy ünnepség keretében adtak át. Ezzel az ágyúval szoktunk felvonulni minden március 15-én.

Idővel kicsinek mutatkozott az Emlékház, ismét pályáztunk, és az "Illyés Közalapítvány"-tól elnyert támogatással megkezdtuk az "Ifjúsági Fogadó" építését, ahol 30 olyan gyermeket, cserkészt szándékoztunk pár napra elszállásolni, akiket érdekel történelmi múltunk, és nevezetességeink. Fő célunk: a honismeret és történelmi múltunk felszínén tartása, a Gábor Áron kultusz ápolása. Innen 5 napos csillagtúra segítségével vidékünk nevezetességei is megismerhetők.

A pályázaton elnyert összeg nem volt elég a Fogadó felépítéséhez, de összefogással minden sikerülhet, így ez is sikerült. Segített Hódmezővásárhely Önkormányzata, a Johannita Szeretetszolgálat, a Budapest Külkereskedelmi Iskola Központ, és a nyár folyamán már fogadhattunk gyermekeket.

Munkám elismeréseként 2006 június 14-én, Pünkösöd vasárnapján Csíkszeredában vitézzé avatott a Budapesti Vitézi Rend. Így Bereck egyetlen örmény származású nyugdíjasát avatták vitézzé. Jó érzés volt az elismerés.

Két kiadványunk jelent meg:

1. Templom és iskola
2. Dörögtek a hídfőn a székely harangok

Alapítványunk a jövőben is tartja kapcsolatát mind a külföldi, mind a belföldi partnerekkel, alapítványokkal, iskolákkal, hogy a vakációkban használják ki a honismereti lehetőségeinket.

Khell Ödön
(a "Gábor Áron" Kulturális Alapítvány
kuratóriumának elnöke)

Kedves Júlia, rendesen megkapom a Füzeteket, melyet hálásan köszönök...

Magamról nem sok jót írhatok, sajnos már az ember munkabírása és az ambíciója nagyon kezd lankadni. Még az Alapítvány dolgaival elfoglalom magamat, habár tudásom szeretném átadni a fiatalabb generációnak.

Sajnálom, hogy a nyár folyamán meghiúsult a találkozásunk *Dr. Issekutz Sarolta* elnökösszonnal, de remélem, hogy a legközelebbi erdélyi túrát majd erre a vidékre tervezik. Zárván soraimat még egyszer köszönöm a küldeményt, jó egészséget kívánva kézcsókkal:

Ödön

Drága Ödön barátunk és küzdőtársunk!

A magam és örménymagyar közösségünk nevében őszinte szívvel gratulálunk vitézzé avatásodhoz, büszkeséggel tölthet el bennünket, hogy közösségünk egyes tagjai ma is példamutatóan dolgoznak, és ezt mások is észreveszik és méltányolják. Cserkész felkiáltással mondom az Alapítványotok eredményeire is gondolva: Ez szép volt, ez szép volt, ez fantasztikusan szép volt!

Ami pedig a fáradságot illeti: le fogjuk küzdeni, nincs más választásunk. Közösségeinknek szüksége van a munkánkra! Tehát jó munkát, és hozzá jó egészséget! Ezt kívánja Neked sokak nevében.

Bálintné Kovács Júlia

1848-49-es forradalom és szabadságharc örménymagyar hőseiről

A szabadságharc idején az akkor már közel két évszázada Erdély földjére települt, és Magyarországon a több száz éves üldöztetés után hazára lelt örménység szívvel-lélekkel, javaival és véráldozat vállalással is

a szabadság ügye, a magyar ügy mellé állt. Érdeemes itt azt is elmondani, hogy *Gábor Áron* az örménymagyar *Zakariás Antal* hámorában öntötte rézágyúit.

Itt és most nem a közismert vértanúkra emlékezünk, hanem kevésbé ismert hősökre, így a szabadságharc első vértanújára, *Novák Tivadarra*, aki egyetlen fia volt Novák Mártonnak, Szamosújvár híres főbírájának és országgyűlési követének.

Egy este a vendéglőben olasz tisztársait igyekezett a szabadságharc ügye mellé állítani, a pincér kihallgatta és megértette a beszélgetést, másnap pedig feljelentette a huszár főhadnagyot Windischgrätznek. Az olasz tisztek, hogy megmentse, azt tanácsolták neki, tagadjon, vagy mondja, hogy részeg volt. "*Hazudni nem akarok, ittás pedig nem voltam*" - válaszolta. 1849 március 14-én agyonlőtték!

Emlékezzünk még a Szentpéteri családra is! *Szentpéteri Ferenc* honvédhadnagy Piskinélt halt hősi halált 1849 február 9-én. Testvére *Imre* honvédszázados, aki Kolozsváron született éppen 158 évvel ezelőtt, 1849 március 11-én adta életét a szabadságért a nagyszebeni csatában. Miklós - ugyancsak honvédszázados - az egyik csatában kapott életveszélyes sebet, és Désen hunyt el 1849 április 29-én. Mikor a három hónap alatt három fiát elvesztett Édesapának segélyt akartak adni, Ő így háritotta azt el: - "*Vagyonomat három fiam képezte. Örvendek, hogy mind a hármát a haza számára nevelhettem és büszkít a tudat, hogy mind a három vérét a hazáért ontotta. Segélyt nem kérek anyagi bajokkal küzdő hazámtól. Nincs ugyan sok vagyonom, de nem szegény az, kit Isten ilyen hazaszerető fiakkal áldott meg.*"

Az apa megható szavaihoz Szongott Kristóf csak ennyit tesz hozzá: "Ilyen minden örmény. Így szerettem minden örmény a magyar hazát. Így cselekedett minden örmény helység 1848-49-ben és lángoló hazaszeretetének adta soha el nem évülő legfényesebb jeleit a 'nagy idők' alatt az örmény helységek metropolisza: Szamosújvár, mely város önérzettel elmondhatja a 'Fóti dal' halhatatlan költőjével, Vörösmarty Mihálllyal:

Vér, veríték, vagy halál az,
Mit kíván (a haza)
Áldozatként rakjuk azt le
Zsámolyán,
Hogy mondhassuk csend s viharban:
Szent hazánk!
Megfizettük mind, mivel csak
Tartozánk."

(Elhangzott Kolozsváron, március 11-én,
a Március idusát idéző ünnepségen.)

Dávid Csaba

A Szózat igaza

El kell mesélnem valamit, mert az EÖGYKE lapjának, a Füzeteknek mottója Vörösmarty-idézet a címoldalon.

Az emlékmű lábánál felhalmozódtak a koszorúk és csokrok: a kerületben működő minden párt és számos polgári szervezet virágai. Végezetül illendően álltunk és énekeltük: "...*Hazádnak rendületlenül légy híve, ó, magyar!*"

S akkor középén, ahol tíz méteres körben, a Honvéd-emlékmű körül szabad volt a tér, megjelent egy kb. 70 és egy nála magasabb, mondjuk 90 centiméteres gyermek. Szándékosan nem a becsülhető kort, hanem a termetet írom, hiszen a magasra nőtt fiatal és idősebb felnőttek között, a szabad tér közepén, a Szózat hangjai alatt ez a két kicsi bóklászott. Tétován, aztán felbátorodva. Az idősebb kezében pálcára kötött piros-fehér-zöld, bizonyosan szülei mondták, hogy "*menj, tűzd oda!*"

Végülis, mintha mi mindannyian, polgármesterestül, képviselőstül, hangszórostul csak azért gyűltünk

volna oda széles körben, hogy a két emberkét nézzük.

Kicsik voltak, kénytelenül felnéztek ránk, náluk egy méterrel magasabbakra, hallgatták a zenét, a kis tömeg békés énekét. *“Bölcsőd ez s majdan sírod is...”* Végül a legényke megtalálta a helyet, s földbe tűzte piros-fehér-zöldjét. A csecsemőkorból alig kijött leányka pedig kíváncsian bámulta a hangszórót s az éneklőket.

Ez március 15-én, reggel tíz órakor esett meg, amikor is a Budavári Örmény Kisebbségi Önkormányzat sokakkal együtt a Budavári Polgármesteri Hivatal sokéves hagyománya szerint koszorúzott a várbeli Dísz-téren.

Hát én ebben a Szózatban tudok bízni, a gyermekekében. S ezt a képet dédelgettem magamban egész nap.

Baróti László-Sándor

“Miért keressetek az élőket a halottak között?” Húsvéti elmélkedés

Húsvét hajnalán egy kiáltás eloszlatta a sötétséget: *Krisztus, az emberek világossága feltámadott!* Az új teremtés hajnalán - párhuzam a teremtéstörténetből - a világosság véget vetett az éjszakának. Az öröm fényei csilloghatnak azok szemében, akik meghallották Krisztus feltámadásának örömhírét. Húsvét éjszakáján ez az öröm gyűjti össze az ünneplő emberiséget, melyet a Szentírásból hallottunk meg: *“Krisztus feltámadt a halálból elsőként a halottak közül”* (I Kor 15. 20).

A húsvéti hit azonban nem csak ennyiből áll, mi hisszük, hogy Krisztus feltámadásának öröme életünket akarja átalakítani és szebbé, jobbá tenni. Mi, megkereszteltek azt is hisszük, hogy a keresztségben részesültünk Krisztus halálában, és az ő feltámadásában is fogunk részesülni. Mégis érezzük, hogy valami lényünkben ellenáll a feltámadásnak, s az asszonyokkal együtt keressük *“az élőket a holtak között”*.

Húsvét ünnepén ezért próbáljuk meg elhengeríteni azt a követ a sír torkolatából, mely nem enged bennünket onnan kijönni, hogy megláthassuk a Feltámadt Krisztust. Jézus sírja üres már, de az asszonyok továbbra is ott keresik a holttestet. Mi is ugyanígy teszünk, amikor a mediatizált balesetek és halálesetek által engedünk a csüggedésnek és a reménytelenségnek, olyannyira hogy a jó hírekre nem is tudunk figyelni.

Modern életünk egyik letagadhatatlan jelensége: úgy igyekszünk előbbre jutni, hogy másokat beárnyékolunk. Társadalmi szinten az egyik nép vagy közösség úgy próbál érvényesülni, hogy a másiktól elszenvedett sérelmeit lobogtatja. Egyéni életünkben is hajlamosak vagyunk kiragadni az elszenvedett sebeket.

Egy Japánból hazajött jezsuita atya állapította meg: a nyugati kereszténység túlságosan koncentrált Krisztus szenvedésére, s szinte elhallgatja feltámadását. E meglátás igazáról meggyőződhetünk, ha számba vesszük szakrális képeinket, alkotásainkat, melyek zömében utalnak a szenvedésre és a halálra, s csak kisebb arányban a feltámadásra vagy a mennybemenetelre. Gyakran a kereszténység is abba a kísértésbe esik, mint a média vagy a modern művészetek, melyek Jézus életének bemutatása során elidőznek a szenvedés és a halál bemutatásánál, s feltámadását szinte elikkasztják. Sok keresztény, aki nagybajtban ott van a kereszttű végzésénél, hiányzik a feltámadás megünneplésekor.

Népek kulturái és szokásai különbözhetnek. Minden kultúra és minden személy sajátosságainak megfelelően szólítja meg Istent és fejezi ki vallásosságát. Az egyes kultúrák sajátosságai ezért értékelendők. A veszély abban állna, ha a kereszténységet, annak lényegét próbálnák azonosítani, mondjuk a nyugati kultúra vagy művészetek egyik-másik kifejezési stílusával vagy irányzatával. Ebben az esetben öntudatlanul vagy teljesen jó szándékkal meghamisítanók a kereszténység legfőbb üzenetét, és a feltámadt Krisztus helyett saját fájdalmas énünk súlyos köve nehezede halálosan kesergő sírunkra, mely megakadályozna bennünket, hogy a feltámadás-öröm isteni üzenetének birtokába eljussunk.

Megcsonkítanók a keresztény üzenet lényegét, ha Jézus életét csupán csak a szenvedésén keresztül próbálnók bemutatni. Ugyanakkor saját életünk kilátástalanságait festenők meg szemünk előtt, mint életünk hamis dicsoszerűjét. Húsvét hajnalán ezért tudatosítanunk kell, hogy Krisztus szenvedése és kereszthalála az ő dicsőséges feltámadásával teljesedett ki, mely rávilágít megváltói szenvedésének értelmére, mint ahogy a táborhegyi színeváltozása is megmutatta a kiválasztott apostoloknak a nagypénteki események értelmét. Mert a szenvedés és halál a feltámadás nélkül nem teremné a megváltás gyümölcsét, mint ahogyan a mi életünknek sem volna különösebb értelme a feltámadásunk reménye nélkül. Jézus feltámadásának jóhíre és hite eltéríti figyelmünket és tetszelgésünket világunk és napjaink erőszakkal tűzdelt morbid hangulatától, s felszabadít a feltámadásba vetett hit örömvirágos hangulatára. Ezt akarja elérni az egyházi liturgia, amikor ünnepli Krisztus feltámadását.

A húsvéthajnali asszonyok és tanítványok képe, valamint az egyház igehirdetéseiben ebben az időszakban megtérésre hívnak, mely a fentiek jegyében abban áll, hogy felejtjük életünk fájdalmait és siralmas időszakait, azért hogy megtalálhassuk az élet igazi értelmét, mely Krisztus feltámadásából forrásozó reményteljes hívő életvitelből áll, amely a félelem és a halál minden formája fölé emel.

A bennünket érintő elkerülhetetlen szenvedések, a Feltámadt Krisztusban reménykedő életünk ellenére is fájni fognak, s bizonyos helyzetekben és pillanatokban igazoltak lehetnek könnyeink. De ezeken túlmenően, a húsvéti hit erejével reménykedni is tudunk: Isten miképpen akar megszabadítani az elmúlástól? És ha kilátástalannak tűnik néha életünk, elindulhatunk megkeresni azt a követ, amely eltakarja a távlatokat. És ha valami lehetetlennek tűnne, mellettünk tudhatjuk a Feltámadottat, akinek hatalma és szeretete nem ismer határokat.

Mi, keresztények, miután feltámadtunk a Feltámadottal, elkezdhetjük építeni testvéreink lelkében a reményt, hogy ők is elfordulhassanak a mai élet lehangolásig árnyalt sebzett-tudatától az örömsugárzó Feltámadt Krisztus felé. A mi megtérésünk rést üthet tehát napjaink társadalmának sötét, sokszor a halál bűvöletében élő életszemléletén, mely minket is igyekszik magával sodorni. Akárhányszor megszűnünk keresni az élőket a holtak között, kiszabadulunk a magunk és mások alkotta félelem börtönéből, s magunkkal visszük testvéreinket is. Ez a keresztény magatartás tanúságtétel is, mert kortársaink azt fogják gondolni: "ezek valóban a feltámadott tanítványai", akik remélnek az életben, tanúságot tesznek az életről, és testvéreiknek is életet adnak. A Feltámadt Krisztus életét!

Sajó Sándor

A keresztfához megyek

Hamuszín-szürke fátyolával
Nagypéntek búja szerteszárnnyal;
A szomorúság terhes csendje
Ránehezedik a szívemre;
Mintha gyászharfák zengenének.
Lelkembe sír egy régi ének,
S ahogy bolyongok egymagamban,
Templomba térek öntudatlan,
A keresztfához megyek.

Bent a homályos szentegyházban
Szívet rendítő tompa gyász van:
Bűnök siralma, szenvedése,
Meváltó hitben enyhülése...
Góg, hívság ott kint dacról lázad -,
Itt térdre omló dús alázat,
Itt porba hull sok büszke lélek

S könnyet fakasztón zeng az ének:
A keresztfához megyek.

Hogy legyen búmnak enyhülése,
Erőm a rám mért szenvedésre,
Hogy, míg fölsírok bús panaszban,
Haragom üszkét meghamvasszam.
Hogy rá ne törjek átkozódva
Az igazságon gázolókra,
Hogy jobbra tegyen az alázat
S ellenségemnek megbocsássak:
A keresztfához megyek...

1913

Jancsik Pál

Sorok az unokámnak

2. rész

Nemzetiségedről

Ez a cím elég süketen hangzik, mert nemigen van mit magyarázni azon, melyik nemzethez tartozol. (Ahogy *Szabédi László* írta: "Belé születtem, / s ezért szüntelen / ujjongok Ó, szép / s nekem való nép!") Ami a címet illeti, talán azt kellett volna írnom: nemzetiségedről, mert őseidről, származásodról lesz szó az alábbiakban. Az előbb Gregor sógort emlegettem, aki a te apai ükszüleiddel együtt a nagylaki evangélikus szlovák temetőben nyugszik, nos, róla jutott eszembe, mi volna, ha megvizsgálánk, hányféle nációból vagy te összeróva. Tudom, hogy evvel "kocsikázás közben" kissé ingoványos területre tévedtünk, de hát játéknak szánom, időtöltésnek, nem lehet belőle baj. Azt javaslom, ne menjünk hátrább az időben a délszüleidnél, legfeljebb csak utalásszerűen, nem érdemes túlságosan hosszúra nyújtani ezt a kutakodást, s mondom, így is mozog kissé alattunk a talaj.

Anyai nagymamád *Prezensky* lány, a *Prezensky*-féle pékséget ma is emlegetik a régi kolozsváriak, ott van most is a filológia épületével szemben ("sré vizavi" - ahogy Brassóban mondanák), persze, most valami panegrónának vagy mi a manónak hívják. Akárhogy is nézem, az öreg *Prezensky* lengyel névnek a viselője volt. (Amint megtudtam, szépapád, aki Gyulafehérvárra nősült, még csak lengyelül tudott, de ükapád már kolozsvári magyarként látta meg a napvilágot.) Itt meg is állhatunk, megállapítván, hogy ad 1: "lengyel vér" is csörgedezik az ereidben. Az emlegetett ágon ük- és dédapádnak is magyar volt a felesége, ők tehát ezt a vonalat erősítik, mint ahogy mindegyik dédnagymamád magyar lány volt, születésileg, külön nem is említjük hát őket a továbbiakban.

Anyai nagyapád a *Donogán* nevet viseli, az ő édesapja - messziről látható - örmény származású volt. Itt is szusszanhatunk egyet, leszögezvén, hogy ad 2: örmény kereskedők génjeit is hordozod magadban, mivel az örmények annak idején, a XVII. század második felében, erre szakosodván jöttek Erdélybe, s nem feledvén származásukat, magyarabb magyarokká lettek az ittenieknél. Igaz, a te "örmény" őseid már két generáció óta építéssel foglalkoztak, mert dédapád és nagyapád foglalkozása egyaránt a műépítészet. Ami apai nagy- és délszüleidet illeti, nagymamád *Abrudán Edit* óvónévi volt mindaddig, amíg össze nem boronált bennünket az élet, s ő föl nem vette az én ritka szép nevemet (mely, ha tetszik, ha nem, a te családneved is lett). Édesapja Bánffyhungyad környéki román családból származott, így hát megállapíthatjuk, hogy ad 3: egynolcad részben román eredetű vagy, ennyiben a "ginta latinához" is van közöd, mégpedig az erdélyi vonalhoz és nem az újonnan betelepítettekéhez, amely leginkább "ginta balcanicának" nevezhető.

Végül magam következem ("Ez itt pedig magam vagyok, / Régi tüzek fekete üszke..."), illetve az én részemről való eleid. Andor dédapád szíjgyártómester volt, a már említett Arad megyei Nagylakról

költözött Brassóba nem sokkal az első világháború után. Neve, származása szlovák volt, ám ő maga... De mielőtt erről szólnék, hadd véssük föl ide azt is, hogy ad 4: ugyancsak egynolcad részben a tót atyafiak is beszálltak a te megszerkesztésedbe, akiket valamikor Mária Terézia idején, a XVIII. század közepe táján, más nemzetiségekkel együtt telepítettek a töröktől-tatártól, parasztfelkeléstől, kuructól-labanctól elnéptelenített, kipusztult bánáti falvakba.

A szüleidről is illenék szólnom, akik azokat a "nemzetiségi géneket", a "vérvonalat" átörökítették, beléd plántálták. (Azt persze már te is tudod, hogy így fogalmazva egy szó sem igaz ebből a "fajmítoszból", mert teszem azt, ha te most egy kínai családba csöppennél bele, idővel becsületes kínai válhatna belőled, legfeljebb "a szemed nem állna jól" az ő szempontjukból ítélve, de azt a nyelvet, azt a nevelést, viselkedést, azokat a szokásokat, azt a műveltséget szívnád magadba. Az egyedüli génusz a nyelv génusza, amely egész életeden át elkísér, gondolataidat, cselekedeteidet, szellemi tehetségedet, alkotó képességedet vezérli. És mert történetesen magyar családba születél, e nyelv szelleme fogja meghatározni egyéniségedet, életedet, jövődet, még akkor is, ha a magyar mellett még hét nyelven fogsz megtanulni beszélni. Egyszerűen azért, mert ez az anyanyelved.) A szüleidet majd megismered, ahogy növekszel, ahogy megtanulod mondani: édesanyám, édesapám. Különbözik nem olyan "érdekesekek", "sok színűek", "változatosak", mint te, ők csak háromféleből vannak összerakva (magyar-lengyel-örmény, illetve magyar-szlovák-román). A központ, a "csoda" most már te vagy, mert te vagy a legkisebb, de a leggazdagabb is örökletes anyagban, tulajdonságban, adottságban; azt mondják, minél többféle keveredik, gyúródik össze valakiben, annál értelmesebb lesz az illető. Hát majd kiderül a vallatásnál - és remélem is, hogy az élet faggatózásaira-kihívásaira valóban értelmes válaszokat fogsz adni, és azt sem felejtöd el, hogy mik voltak az őseid.

Itt térnek vissza arra, amit te már nagyon is jól fogsz tudni, ha egyszer idáig jutsz az olvasásban: akármilyen nevet viseltek a te dédapáid, mindegyikük magyar embernek vallotta magát (nagyszüleidről, szüleidről nem is beszélve), magyarul imádkozott vagy káromkodott, mert így volt (van) ebben a Kárpát-medencének nevezett tekenőben, össze vagyunk keverve-gyúrva-kovácsolva, mint a kelni tett tészta, de amikor kiválunk és megsülünk, mint kemencében a kenyér, amikor egyéniségünk, személyiségünk kialakul, akkor valaminek vallanunk kell magunkat, valamivé válnunk kell, és hogy mivé leszünk, azt leginkább a sorsunk dönti el: sic fata volunt. De azért személy szerint is felelősek vagyunk azért, hogy mivé és milyenné válunk.

Lehet, hogy olvasás közben fel fog tűnni neked valami: hogy túlságosan erősködöm, túl nagy hangsúlyt helyezek a magyarságunkra, azt mondhatod majd, magyarkodom. Ám gondold el, hogy amikor ezeket írtam, még nem volt saját egyetemünk, iskolaépületeinket, intézményeinket, az egyházi ingatlanokat nem kaptuk vissza, érdekvédelmi szervezetünk sem érte még el azokat a látványos, szenzációs eredményeket jogaink érvényesítésében, amelyek láttán már nem a román politikusok, hanem a világ közvéleménye kezdte emlegetni a "romániai modellt" a nemzetiségi kérdés megoldásában, és egyáltalán, olyan viharos, hideg szelek fújtak, különösen a szórványvidékeken, hogy csak úgy törte, hordta szanaszéjjel a magyar fa törzsének ágait, leveleit. Nemigen maradt egyebünk, csak az anyanyelvünk, ez a gyönyörű, gazdag, hajlékony nyelv, amely szerszám is, műszer is, hangszer is, attól függően, hogy mire használjuk. Mindent ki lehet vele fejezni, mindent el lehet vele érni, csak tudni kell vele bánni. Talán még nálad is gazdagabb, Gergő, mert az évezredek során még több változáson, keveredésen, hatáson esett át, bár nem tudom, hogy jól mondom-e, mert ha a te eleidet is Ádámit és Éváit vezetem vissza, akkor lehet, hogy éppen "egyidősek" vagytok. Lám, most ez a nyelv is rongálódik, kopik, szegényedik, pusztul. Hát ezért a "magyarkodás", hogy valamit próbáljunk egybefogni, megóvni a szétszéledéstől- szóródástól. Nem tudhatom, mi lesz a vége a dolognak, "mit ér az ember, ha magyar", mire te húszéves leszel. Remélem, hogy európaiság, magyarság, erdélyiség és romániaiság is lesz itt helyben, egyáltalán, minden szükséges adottság, feltétel meglesz ahhoz, hogy méltóképpen lehessen élni, emberként és magyarként itt Kolozsvárt és mindenütt széles e Kárpát-medencében. Mert *sic fata volunt* - így akarja ezt a sors, s ha ő nem, akkor hát mi, mai és jövőbeli magyarok.

(Folytatjuk)

A marosvásárhelyi örmény-magyar közösség gyermekrovata (4.rész)

Kedves Szülők és Nagyszülők!

Arra kérünk Benneteket, hogy hónapról hónapra, amikor kezetekbe veszitek a "Gyökereket", hívjátok fel gyermekeitek, unokáitok figyelmét erre a rovatra, s ha nem értik, magyarázzátok el nekik fontosságát.

Kedves Gyermekek!

Nektek igazán megéri elolvasni és megismerni a szép történeteket, amelyek hatalmas örmény királyokról, csodaszép királykisasszonyokról, véres háborúkról szólnak. És miért éri meg megismerni őket? Mert minden történet végén találtok egy kérdést, amelyet ha megválaszoltok és elküldötök postán vagy email-en, év végén a legjobb, legszebb válaszokat kisorsoljuk közületek. A három nyertes csodálatos ajándékokban részesül.

A cím tehát a következő: Dr. Puskás Attila, Str. Busuiocului 4/C/48, RO-540535 Tirgu Mures, Románia.

E-mail cím: pattila001@yahoo.it

Várjuk leveleiteket!

Dr. Puskás Attila,

a Marosvásárhelyi Örmény Kulturális Egyesület nevében

A szép Ara

Szemirámisz, Assíria királynője, hallva Ara szépségéről, mélységesen beleszeretett. Többször is küldött hozzá követeket, hogy jelentsék be neki házassági szándékát. De Ara ekkorra már családot alapított. Mivel becsületes ember volt, visszautasította *Szemirámisz* ajánlatát. A királynő megsértődött, megparancsolta katonáinak, hogy fogják el élve Arát, és vezessék eléje. A katonák azonban akaratuk ellenére megölték Arát a csatában, aki egy egyszerű katona ruháját viselte. A megvigasztalhatatlan *Szemirámisz* kastélya egyik tornyába helyezte, hogy az istenek feltámasszák. Ara azonban nem támadt fel. Az idő elteltével *Szemirámisz* eltemettette Ara testét.

4. Miért nem akarta a szép Ara feleségül venni a gazdag *Szemirámisz* királyt?

(Folytatjuk)

„Az ember nem szabad gyáva legyen, amikor arról van szó, hogy végig kell gondolni valamit!”

(Wass Albert: Ember az országút szélén)

„A magány az elmének az, ami a diéta a testnek.”

(Vauvenargue)

1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje. A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tíz éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik, hogy működésünk anyagi nehézségeit részben megoldjuk. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitásőrzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre - ezáltal önmagára is. Hiszen tagságunk azért dolgozik, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink

tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak - az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által, vagy az általunk mellékelt rendelkező nyilatkozatot kitöltenie:

A kedvezményezett **adószáma: 18085590-1-41**

A kedvezményezett **neve: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület**

Egyúttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a **Magyar Katolikus Egyházat**, amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Ezért javasoljuk, hogy másik rendelkezési lapján tüntesse fel kedvezményezettként a

Magyar Katolikus Egyházat, amelynek **technikai száma 0011**

A rendelkező nyilatkozatot tegye külön-külön egy-egy szokásos, szabványméretű borítékba és zárja le! Írja rá a borítékra saját nevét, lakcímét és adóazonosító jelét, majd a lezárt borítékokat mellékelje az adóbevallásához.

Köszönjük, hogy gondol ránk!

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

*Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
2007 évi barangoló programjai
I. Kárpátalja*

Honismereti barangolás a honfoglalók, a kuruc szabadságharc, a lembergi örmény diaszpóra és jeles személyiségek nyomában Szabolcs, Szatmár, Bereg, Ung, Ugocsa, Máramaros és Galícia vidékein.

ÚTVONAL: Budapest - Nyíregyháza - Beregsurány - Munkács - Mezővári - Szolyva - Verecke -Lemberg - Ungvár - Tiszapéterfalva - Tiszaújlak - Nagyszőlős - Huszt - Szinevér - Csetfalva - Técső - Aknaszlatina - Rahó - Beregszász - Beregsurány - Tákos - Nyíregyháza - Budapest

Időtartam: 7 nap (2007 augusztus 22-28.)

Autóbuszos útvonalhossz: kb. 2 400 km

Utاسبiztosítás: Winterthur Zrt.

Szükséges felszerelés: sportruházat, szélkabát, sportcipő, elemlámpa

Vezetés: a csoportot képzett honismereti vezetők kísérik a társasutazás kezdetétől annak végéig.

FŐBB ESEMÉNYEK:

Találkozó a lembergi örmény diaszpóra képviselőivel

Koszorúzás honfoglaló őseink emlékére a Kárpátok vízváltóján a Vereckei-hágón

Kuruc zászlóbontás helyszínei Beregszászon és Mezőváriban

Kuruc szabadságharc legendás vára Munkácson

Turulmadaras emlékmű a kuruc-kor tiszteletére Tiszaújlakon

Megemlékezünk: II. Rákóczi Ferencről, Zrínyi Ilonáról és Munkácsy Mihályról Munkácson, Hollósy Simonról Máramarosszigeten, Petőfi Sándorról Ungváron, Bolyai Jánosról Lembergben, Bartók Béláról Nagyszőlősön.

Feszty-körkép panorámája Kendereskén

A második világháború Árpád-vonalának erődítményei Vezérszálláson

Sztálini lágerek magyar áldozatai előtt tisztelgünk Szolyván
Örmény templom Lembergben,
Római katolikus templomok Nagyszőlősen és Beregszászon, valamint kazettás templomok Csetfalván,
Técsőn és Tákoson
Európa mértani középpontján leszünk a Felső-Tisza vidékén
Fehér- és Fekete-Tisza összefolyása Rahón
Várrom látogatás Huszton
Városnézés Munkácson, Lembergben, Beregszászon, Ungváron és Nagyszőlősen
Séta a Szinevéri tó körül, kirakóvásár Izán
Piknik bográcsgulyással a Vereckei hágón.
Zenés búcsúest a háziakkal Mezőváriban
Találkozó a II. Rákóczi Ferenc Főiskola vezetőjével, Orosz Ildikóval Beregszászon.
Mezőváriban személyes kapcsolatokon keresztül megismerjük a kárpátaljai magyarok vendégszeretetét,
őszinte barátságát és ezeréves helytállásuk gyökereit

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap: Indulás: reggel 6 órakor Batthyány tér felső rakpartról

Határátkelő: Beregsurány

Látnivalók: Munkács, a honfoglalók első pihenőhelye (Zrínyi Ilona és II. Rákóczi Ferenc legendás vára, Munkácsy Mihály emlékek, városnézés), Kendereske (Feszty-körkép panorámája), szíveslátás Mezőváriban

Szállás és ellátás; az 1., 4., 5., 6. és 7. napon Mezőváriban falusi vendéglátó családnál (2 ágyas fürdőfülkés szobák)

2. nap: Látnivalók: Szolyva (sztálini koncentrációs tábor siratófala - koszorúzás), Vereckei-hágó (honfoglaló magyarok bejövetelének emlékhelye), piknik bográcsgulyással, Lemberg

Szállás és ellátás: a 2. és 3. napon Lembergben szállodában

3. nap: Látnivalók: Lemberg (találkozó a helyi örmény közösséggel, örmény templom és temető, séta az óvárosban, Boim kápolna, Szent György székesegyház, Bolyai János emléktábla)

4. nap: Látnivalók: Ungvár (várlátogatás, városnézés), Csetfalva (kazettás templom és harangláb), Tiszaújlak (turulmadaras emlékmű)

5. nap: Látnivalók: Nagyszőlős (városnézés, Bartók Béla és Perényi Zsigmond emlékek, ferences misszió), Huszt (várrom látogatás), Nagyg völgye, Kamjanka-hágó, Szinevéri tó (séta a tó körül), Iza (kirakóvásár)

6. nap: Látnivalók: Técső (Hollósy Simon emlékek, Kossuth-szobor, kazettás református templom), Aknaszlatina, Körtelep (Európa közepe emlékmű), Rahó (Fehér- és Fekete-Tisza összefolyása)

Zenés búcsúest a háziakkal Mezőváriban

7. nap: Látnivalók: Beregszász (katolikus templom, Bethlen ház, II. Rákóczi Ferenc Főiskola, ahol Orosz Ildikó, az intézmény vezetője kalauzol), bevásárlás egy nagyáruházban, majd határátkelés után Tákos (műemléktemplom - a mezítlábas Notre Dame)

Határátkelő: Beregsurány

Érkezés: 21 óra körül Budapestre

Részvételi díj: 59 000Ft/fő (ifjúsági kedvezmény 18 év alatt 9 000 Ft)

Az összeg tartalmazza a vezetést, a biztosítást, a félpanziót, a szállást és a belépőjegyek árát kivéve a busz költséget (20.000 Ft/fő).

A fenti program a csoportok igényeinek megfelelően, közös megegyezés alapján részben módosítható. A bejárt emlékhelyek hangulatát tájba illő zenével, versekkel és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Jelentkezés: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelyén, vagy a Fővárosi Örmény Klubban a **20.000 Ft/fő** busz költséggel, mint foglaló befizetésével.

II. Erdélyjárás felsőfokon

Kalandtúrák a Bihar-hegységben Czárán Gyula nyomdokain

Az Erdélyjárás célja: Seprősi Czárán Gyula magyar-örmény földbirtokos és lelkes természetbarát egész életét és vagyonát a Bihar-hegység turisztikai feltárásának és ismertetésének szentelte. A Bihar-hegység "apostolának" munkássága iránti tiszteletből és némi kalandvágytól vezérelve bejárjuk az általa kijelölt ösvényeket a Csodavártól az Elvesztett Világig.

ÚTVONAL: Budapest - Gyula - Kisjenő - Seprős - Borosjenő - Menyháza - Halmágycsúcs - Vaskohsziklás - Belényes - Köröstárkány - Biharlonka - Szegyesd - Vasaskőfalva - Boga - Glavoj - Magyarremete - Mézged - Rézbánya - Bihar-hágó - Nagyszalonta - Félixfürdő - Nagyvárad - Ártánd - Budapest

Időtartam: 6 nap (2007 szeptember 11-16.)

Autóbuszos útvonalhossz: 1 400 km (ebből 150 km helyi "terepjáró autobusszal")

Utasbiztosítás: Winterthur Rt.

Ellátás: félpanziós (reggeli és estebéd)

Szükséges felszerelés: nyári túraruházat, dzseki, sportcipő, rossz tornacipő a völgytúrákhoz, fürdőruha, elemlámpa

Vezetés: a csoportot képzett erdélyi szakvezetők kísérik a társasutazás kezdetétől annak végéig.

FŐBB ESEMÉNYEK:

Czárán Gyula szülőháza Seprősön és sírja Menyházán

Látványtúrák: a világhírű Bihari Csodavár kilátóihoz, barlangbejárataihoz és földalatti vízfolyásához, a Szegyesdi és a Mézgedi völgy "portalan ösvényein", a Viszhangos Kő alá, a Fekete-Körös forrásához, a Rozsdaszakadékhoz.

Könnyű kanyontúra a Schmidl kőközben a Szegyesdi szurdokvölgy felső szakaszán.

Földalatti túrák a József főherceg barlangban Szegyesden és a Czárán Gyula barlangban Mézgeden
Fürdés termálvízben Félixen

Református templom frissen feltárt Szent László falképekkel Magyarremetén

Tarsoly Hilda bemutatja Bőjte Csaba Szent Antal szeretetotthona új megvalósításait Nagyszalontán
Néptánc- és népdalbemutató Köröstárkányban

Zenés búcsúest

Orgonaaudíció a nagyváradai székesegyházban

Köröstárkányi családoknál személyes tapasztalatokon keresztül megismerjük vendéglátóink szeretetét és őszinte barátságát

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap: Indulás: reggel 6 órakor Batthyány tér felső rakpartról

Határátkelő: Gyula

Látnivalók: Seprős (Czárán Gyula szülőháza), Menyháza (Czárán Gyula sírja, amelynek felirata: "Csak az hal meg, akit elfelejtenek"), szíveslátás Köröstárkányban

Szállás és ellátás: 1- 6. napon Köröstárkányban falusi vendéglátóknál (kétágyas fürdőszobás lakások)

2. nap: Látnivalók: Szegyesdi völgy (4 óras középnehéz völgytúra, helyenként bokáig a patakban, fakultatív kanyonmászással és barlangbejárással, alternatív program: 2 óras könnyű túra a völgy festői alsó szakaszán), közös piknik, séta a lengőhídon Nyégerfalváról Köröstárkányba

3. nap: Látnivalók: Rozsdaszakadék (1,5 óras középnehéz túra a látványos, vörös színben pompázó suvadáshoz), Bihar-hágó (3 óras középnehéz túra a Fekete-Körös forrásához)

4. nap: Látnivalók: Vasaskőfalva, Boga völgy (teherautós utazás a Glavoji karsztfennsíkra), Csodavár (3 óras középnehéz túra a kilátókhoz és 2 óras nehezebebecske túra a víznyelők alkotta 150 méter mély

“várudvarokhoz”, az impozáns 80 méter magas barlangportáléhoz és a földalatti vízfolyáshoz), alternatív könnyű túra a Ponor rét vízkeletéhez és víznyelőjéhez, tarisznyás uzsonna a nagyszünetben

5. nap: Látnivalók: Mézged (1 órás erdei séta és kb. 1,5 órás túra a denevérek lakta Czárán Gyula barlangba, ahol annak idején bálakat rendeztek), Magyarremete (református templom frissen feltárt falképekkel)

Néptáncbemutató és búcsúvacsora Köröstárkányban

6. nap: Látnivalók: Nagyszalonta (Böjte Csaba szeretetotthona), Félix (fürdés termálvízben), Nagyvárad (orgonakoncert a székesegyházban)

Határátkelő: Ártánd

Érkezés: Budapestre 21 óra körül

Részvételi díj: 48000 Ft/fő (ifjúsági kedvezmény 18 év alatt 8 000 Ft)

Az összeg tartalmazza a vezetést, a biztosítást, a félpanziót, a szállást és a belépőjegyek árát kivéve a buszköltséget (15.000 Ft/fő).

A bejárt emlékhelyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal, versekkel és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Jelentkezés: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelyén, vagy a Fővárosi Örmény Klubban a 15.000 Ft/fő buszköltség, mint foglaló befizetésével.

Archívumunk mélyéből

Húsvéti üdvözet

A hazai örmények Húsvét első napján, sőt szombaton estve a körmenet alatt is a következő szép, követésre méltó szokást gyakorolják. Találkozik A. B-vel:

-A.: Krisztosz hárljáv i mérélócz! (Krisztus, feltámadott halottaiból!)

-B.: Cziéz miéz ávedisz. (Önnek és nekem ez örömuinkre szolgál.)

-A.: Sád hárluthián orér háslznik pávor, ároghcshuthénov, uráclhuthéámp, mjégháclthoghuthéámp! (Érjen el sok feltámadási napot jól, egészséggel, örömmel és bűnbocsánattal!)

Erre melegen megszorítják egymás kezét, azután távoznak.

(Megjelent az Armenia 1982 májusi számában)

Krisztosz hárljáv i mérélócz!

Minden kedves Olvasónknak áldott húsvéti ünnepeket kíván a Szerkesztőség!

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a pénzadományok gyűjtését az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára befizethető.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. Telefon: 201-1011, fax/tel.: 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

Erdélyi Örmény Gyökerek - füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(Budapest, 1054 Akadémia u. 1. IV. emelet 426, telefon: 332- 1791)

e-mail: fovarosiormeny@startadsl.hu; fovarosiormenyonkorm@startadsl.hu

Nyilvántartási szám: 2.2.417812002.

Főszerkesztő: Frigyesy Ágnes

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta
Munkatársak: Dr. Sasvári László, Dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia, Dobó Attila
Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401
Nyomdai munkák: Mackensen Kft.